

Bariéry ke vzdělávání z pohledu sluchově postižených

Lucie Grabarczyková

Bakalářská práce 2018/2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Grabarczyková**
Osobní číslo: **H16009**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Bariéry ke vzdělávání z pohledu sluchově postižených**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti bariér ke vzdělání sluchově postižených, jejich typologie a determinant.

Příprava metodiky výzkumné části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou analýzy dokumentů a q-metodologie.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace a doporučení pro andragogickou praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HANÁKOVÁ, Adéla, Miloň POTMĚŠIL, Vladimíra TYLŠAROVÁ a Eva URBANOVSKÁ. Vzdělání pohledem žáka se zdravotním postižením. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4924-1.

HORÁKOVÁ, Radka. Sluchové postižení: úvod do surdopedie. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika.

Inkluzivní dimenze primárního a sekundárního vzdělávání ve speciální pedagogice. Editor Martin KALEJA. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7464-692-8.

MATĚJŮ, Petr, Jana STRAKOVÁ, Arnošt VESELÝ a Josef BASL. Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-032-2.

LANGER, Jiří. Special education for the people with hearing impairment. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3749-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Ilona Kočvarová, Ph.D.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **19. prosince 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 19. prosince 2018

L.S.

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.2.2019

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá bariérami ke vzdělávání sluchově postižených. Teoretická část práce se zaměřuje na představení sluchového postižení, možnosti komunikace a kompenzace. Navazuje pohled na strukturu vzdělávání sluchově postižených, specifika vzdělání lidí se sluchovým postižením a jejich pracovní uplatnění. Praktická část je zpracována pomocí Q-metodologie, která zjišťuje názory sluchově postižených na potenciální bariéry ke vzdělávání. Cílem je zjistit nejzávažnější bariéry ke vzdělávání z pohledu sluchově postižených.

Klíčová slova: osoba se sluchovým postižením, vzdělávání, celoživotní vzdělávání, bariéry, komunikace, Q-metodologie

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with barriers in education of people with the hearing disability. The theoretical part focuses on the introduction of the hearing impairment, means of communication and compensation. As a second segment there is a view on the educational structure of the hearing impaired, the specifics of education of the people with hearing disability and their labourmarket prospects. The practical part is dealt with Q-methodology which investigates the opinions of the hearing impaired on potential barriers in education. The main goal is to discover the most serious barriers in education from the point of view of the hearing impaired.

Keywords: a hearing impaired person, education, lifelong learning, barriers, communication, Q-methodology

Poděkování:

Děkuji vedoucí práce Mgr. Iloně Kočvarové, Ph.D za odborné vedení a cenné rady. Dále bych ráda poděkovala respondentům, kteří se výzkumu účastnili, předně za ochotu a čas, který mé bakalářské práci věnovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	12
1.1 ANATOMICKÁ STAVBA UCHA A KLASIFIKACE VAD	13
1.2 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	15
2 KOMUNIKACE SE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝMI	17
2.1 KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY	17
2.2 ZÁSADY KOMUNIKACE SE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝMI	19
2.3 PŘEKÁŽKY PŘI KOMUNIKACI SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH Z POHLEDU CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2.4 TLUMOČENÍ.....	21
3 VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH.....	23
3.1 STRUČNÝ NÁHLED DO VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	23
3.2 VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVA SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH	24
3.3 SPECIFIKA VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH DOSPĚLÝCH	26
3.4 PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH.....	28
4 SHRUTÍ.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
5 ÚVOD DO PROBLÉMU VÝZKUMU	34
5.1 DESIGN VÝZKUMU.....	34
5.2 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, VÝZKUMNÝ CÍL A OTÁZKY	35
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
5.4 POPIS REALIZACE VÝZKUMU	36
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	39
6.1 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	49
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	53
SEZNAM TABULEK.....	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

V každé společnosti se nacházejí menšiny, které jsou něčím odlišné, zajímavé a specifické. Z historie víme, že ve většině případů nebyly tyto odlišnosti tolerovány. Ve starověké Spartě byly handicapované děti usmrcovány. Ve středověku se o handicapované, v tom lepším případě, postarala církev. A v novodobé historii byli umisťováni do speciálních zařízení, kde byli co nejvíce izolováni od většinové populace. V dnešní době se snažíme o co největší začlenění těchto jedinců do většinové populace. Jsou zakládány rozličné sociální sdružení, které mají lidem se sluchovým postižením co nejvíce pomoci, jednak při zvládnutí denních úkonů, zkvalitnění života a také při začlenění do většinové populace.

Svět sluchově postižených mě fascinoval již od mého studia na střední škole, kde jsme se učili o rozdílnostech v denním životě zdravé populace a té se sluchovým postižením. Tyto znalosti mě také dovedly k myšlence více se zaměřit na překážky, které musí sluchově postižení při vzdělávání překonávat. Základní podmínkou je pochopit svět této minority se všemi odlišnostmi a specifiky, které se k němu vážou. Na základě těchto znalostí je potřeba sestavit ty bariéry, které sluchově postiženým nejvíce ztěžují vzdělávání. Důležité je poskytnout kvalitní vzdělání na základních školách, ale také navrhnout takové obory na středních a vysokých školách, ve kterých najdou absolventi uplatnění i v profesním životě. Pokud nebudeme schopni poskytnout sluchově postiženým adekvátní podmínky ke vzdělání, odsoudíme je tím k životu na sociálních dávkách a také k sociálnímu vyloučení. Tito lidé nejsou rozhodně hloupější než zbytek populace. Mají jen handicap, se kterým musí bojovat. Proto si myslím, že je důležité se zaměřit na výuku a celoživotní vzdělávání, které se lidem se sluchovým postižením poskytuje, protože úsilí a prostředky, které se do speciální výuky sluchově postižených vloží, se několikanásobně vrátí.

Bakalářská práce pojednává o bariérách ke vzdělávání sluchově postižených, jedná se o mladé dospělé ve věkovém rozmezí 16 až 30 let. V teoretické části bychom chtěli přiblížit základní názvosloví, které se ke sluchově postiženým váže, jako je například specifikace vad, základní dělení a zvláštní pomůcky. Dále bychom se chtěli zaměřit na bariéry, strukturu a specifika vzdělávání sluchově postižených. I když se poslední dobou rychle rozvíjí osvěta o životě sluchově postižených, majoritní společnost stále přistupuje k jedincům s vadou sluchu s určitými předsudky.

V praktické části mé práce se zabýváme již výzkumem samotným, který byl proveden pomocí Q-metodologie. Cílem je poukázat na bariéry ke vzdělávání sluchově postižených. Z toho důvodu jsme nezvolili tradiční dotazníkové šetření, ale šetření pomocí Q-metodologie, které staví na hodnocení a názorech určité skupiny respondentů. V našem případě na hodnocení možných bariér ke vzdělávání sluchově postiženými.

Cílem práce je poukázat na specifika vzdělávání sluchově postižených v období dospělosti, možnosti vzdělání z pohledu celoživotního vzdělání a pracovního uplatnění. Dále bychom chtěli poukázat na bariéry, které ztěžují sluchově postiženým cestu ke vzdělání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

V úvodu první kapitoly se zaměříme na osobnost sluchově postiženého a na významné bariéry v každodenním životě této minority. Dále si uvedeme základní pojmy z oblasti stavby sluchového orgánu, sluchových vad a uvedeme nejčastěji používané kompenzační pomůcky.

Je velmi obtížné specifikovat **osobnost sluchově postiženého**, každý jedinec je individualita se svými vlastními zájmy a názory. Osobnost sluchově postiženého se z velké části od osobnosti zdravého jedince nijak neliší. Sluchově postižený vyznává stejné hodnoty jako zdravý jedinec, hledá partnerské vztahy a chce se v životě prosadit. (Mukšnáblová, 2014, s. 80-81)

Sluch patří mezi pět smyslů, které lidský organizmus používá k získávání informací z okolí. Sluch hraje klíčovou roli nejen v komunikaci, ale také zajišťuje přísun akustických informací z okolí. Sluchově postižení jsou o tyto informace zcela, nebo z části ochuzeni. Tento stav si sluchově postižení kompenzují speciálními pomůckami. (Langer, 2013, s. 86)

Sluchově postiženého na první pohled od zdravého jedince nepoznáme. Identifikovat jej dokážeme až na základě překážek v běžné řečové komunikaci. Prvotní dojem zdravého jedince často vede k podceňování sociálních a komunikačních potřeb sluchově postižených. Tato minorita patří mezi skupinu ohroženou sociální izolací. Řada z takto postižených jedinců, nevyhledává kontakt mimo svou komunitu stejně postižených jedinců. Hlavním důvodem je snadná komunikace a snížení četností nedorozumění, které mohou při komunikaci se slyšícími nastat. Mezi nejzávažnější překážky, se kterými se sluchově postižení v průběhu života setkají, patří komunikační bariéra a s tím spojený narušený vývoj řeči a schopnost porozumění ostatním. Další významnou bariérou je deficit v orientačních schopnostech, kdy si sluchově postižený jedinec nemůže pomocí sluchu doplnit informace z okolí. Je tak závislý jen na informacích ze svého zorného úhlu. Nedostatečný rozvoj tzv. vnitřní řeči vede k negativnímu vlivu na vývoj myšlení, což vyvolává další bariéry. V neposlední řadě mezi významné bariéry v životě sluchově postižených patří psychická zátěž, která plyne z komunikačních bariér, nedorozumění při komunikaci se slyšícími, bariérami při vzdělávání a mnoho dalších. (Slowík, 2007, s. 76-81)

Při uvedení specifík v životě sluchově postižených je zřejmé, že si tato minorita žádá specifický přístup, pokud se jedná o sluchově postižené jedince, mluvíme o oboru surdopedie, který Horáková (2012, s. 9) definuje takto: „Surdopedie představuje speciálně pedagogickou disciplínu, která se zabývá výchovou vzděláním a rozvojem jedinců se sluchovým postižením.“

1.1 Anatomická stavba ucha a klasifikace vad

Hlavním úkolem sluchového orgánu je umožnit slyšení vnějších akustických signálů. Sluchový orgán dělíme na vnější ucho, střední ucho a vnitřní ucho. (Lejska, 2003, s. 13-15)

Vnější ucho je tvořeno boltcem a vnějším zvukovodem. Boltce je umístěn ve spánkové oblasti hlavy, jeho tvar a velikost je různá. Vnější zvukovod tvoří kanálek, který je u dospělého jedince přibližně 2,5-3 cm dlouhý. Dělíme ho na část kostěnou a část tvořenou spánkovou kostí. Vede a současně koncentruje akustickou kmitavou energii k dalším částem ucha. Jeho velikost a tvar mají vliv na množství akustické energie. (Horáková, 2012, s. 16)

Střední ucho je zjednodušeně řečeno uzavřená dutina ve skalní kosti, která začíná bubínkem a obsahuje tři kůstky, kladívko, kovádlíku a třmínek. Sluchové kůstky jsou spojeny v kloubech a vede kolem nich několik vazů a středoušní sval. Bubínek je vazivová blánka silná asi 0,1 mm, zasazená do kostěného žlábků. (Mukšnáblova, 2014, s. 11-12)

Vnitřní ucho dělíme na hlemýžď, tři polokruhové kanálky a předsíň. Hlemýžď je stočený kanál v podobě ulity a tvoří část sluchovou. Ve třech polokruhovitých kanálcích a předsíni se nachází rovnovážné ústrojí. Dutiny kostěného labyrintu jsou vyplněny tekutinou, v níž se vznášejí smyslový orgán - blanitý labyrint. Tím je zajištěna jeho ochrana proti otřesům hlavy při normální činnosti lidského těla včetně skoků nebo prudkých nárazů do hlavy. (Horáková, 2012, s. 18).

Při **klasifikaci sluchových vad** panuje určitá nejednotnost. Hlavním důvodem je zaměření autora. Zatímco pedagogové se zaměřují na komunikační schopnosti, lékaři hodnotí míru sluchového postižení. Proto nemůžeme na klasifikaci vad nahlížet z pohledu jen jednoho autora.

Sluchové vady se podle Muknšnáblové (2014, s. 11-14) dělí na centrální a periferní.

Centrální postižení sluchu má příčinu v korových či podkorových oblastech. Ucho zcela správně přenáší zvukové vjemy, ale ty nejsou v mozku zpracovány. Takový jedinec slyší zvuky, ale nerozpoznává sluchem význam slyšených slov.

Periferní postižení sluchu vzniká z organického poškození ucha, což vede ke sníženému vnímání zvuku.

Sluchové vady podle Skákalové (2011, s. 10-12) dělíme na:

- sluchové vady dle doby vzniku;
- sluchové vady dle stupně postižení;
- sluchové vady dle místa vzniku.

Ztrátu sluchu **dle doby vzniku** můžeme dělit do tří kategorií (Skákalová, 2011, s. 10-12):

- vrozené vady vznikají následkem negativních jevů, které působí na plod v prenatálním období. Může se jednat o infekci matky, životní styl aj. V případě vrozené vady se dítě se ztrátou sluchu již narodí;
- k získaným vadám dochází v průběhu života. Příčinnou je úraz či nemoc;
- u dědičných vad má jedinec určité predispozice ke ztrátě sluchu, které se však nemusí projevit hned po narození, ale až v průběhu života.

Stupeň postižení dělíme podle následující škály (Skákalová, 2011, s. 10-12):

- normální sluch (0-20 dB);
- lehká nedoslýchavost (21-40 dB);
- střední nedoslýchavost;
  - první stupeň (41-55 dB)
  - druhý stupeň (56-70 dB)
- těžké postižení sluchu;
  - první stupeň (71-80 dB)
  - druhý stupeň (81-90 dB)
- velmi závažné postižení sluchu hraničící s hluchotou;
  - první stupeň (91-100 dB)
  - druhý stupeň (101-110 dB)
  - třetí stupeň (111-119 dB)

- úplná ztráta sluchu;

hluchota (120 dB a více).

Z fyziologického hlediska dělíme vady sluchu **podle místa vzniku** na dvě skupiny (Skákalová, 2011, s. 10-12):

- převodní vady vznikají ve vnějším nebo středním uchu a dochází při nich k poškození přenosu vibrací do hlemýžďe;
- percepční vady vznikají kvůli poškození vnitřního ucha.

1.2 Kompenzační pomůcky

Hlavním úkolem kompenzačních pomůcek je zmírňovat následky způsobené sluchovým postižením. V dnešní době mají sluchově postižení na výběr z několika druhů kompenzačních pomůcek. Jedině správným výběrem kompenzační pomůcky může dojít k rozvoji sluchu a řeči. (Růžičková, Vítová 2014, s. 123)

Jedním z neefektivnějších technických pomůcek pro sluchově postižené jsou **sluchadla**. Jedná se o elektronický akustický přístroj, který dokáže zvuk zesílit. Zvuk je veden do ucha a je speciálně modulován dle typu a charakteru sluchové vady. Sluchadla jsou vhodná pro nedoslýchavé jedince.

Sluchadla dělíme dle Horákové (2012, s. 94-99) na:

- kapesní – nosí se v kapse u dětí v kapsičce zavěšené na krku. Nevýhodou je velikost a také složitost nošení pro uživatele;
- závěsná – tento typ sluchadel je nejpoužívanější. Má tvar půlměsíce a zavěšují se za boltec;
- nitroušní individuální sluchadla – jsou vyráběna podle odlitku boltce a zvukovodu. Výhodou je kvalitnější přenos zvuku, především řeči;
- brýlové – jsou závěsné a mají tvar brýlí. Používají se pro kostní vedení a jsou nevhodná pro jedince s těžkou převodní poruchou.

Kochleární implantát je elektronické zařízení, které pomocí elektrických impulsů stimuluje nervová zakončení v hlemýždi. Používá se v případě, pokud při používání sluchadel nenastane požadované zlepšení. Kochleární implantát mění řeč na elektrické impulsy, které posílá přímo do mozku. (Pitnerová, 2014, s. 20-21)

Kmenový implantát je zařízení, které má za úkol obnovení sluchových vjemů. Oproti kochleárnímu implantátu, se kmenový implantuje přímo na sluchové dráhy v mozgovém kmeni. Elektrická stimulace mozku kmenovým implantátem je považována za nejefektivnější léčebnou metodu. (Horáková, 2012, s. 100-101)

Doplňkové pomůcky jsou založeny na signalizaci. Ve školách se používají nejčastěji světelné zvonky. Mezi další doplňkové pomůcky řadíme mobilní telefony, teletext se skrytým titulkováním nebo také počítače. (Machová, 2015, s. 52-53)

2 KOMUNIKACE SE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝMI

V následující kapitole se zaměříme na specifika komunikace se sluchově postiženými. Zmíníme komunikační systémy a základní zásady při komunikaci se sluchově postiženými. Dále poukážeme i na hlavní překážky při komunikaci z pohledu celoživotního vzdělávání a seznámíme se, se základy tlumočení.

Sluch výrazným způsobem ovlivňuje **rozvoj řeči**. Slyšící dítě poslouchá řeč matky a okolí a zkouší napodobovat zvuky, které slyší. Sluch jej motivuje k neustálému opakování, dokud neumí zvuky z okolí věrně napodobit. K vývoji řeči dojde přirozeně a bez větší pomoci okolí. U neslyšícího dítěte se snaha napodobovat okolí projeví ve stejné době jako u slyšících dětí. Výrazný rozdíl je v tom, že neslyší matku ani sebe, nemá tedy předlohu, podle které by se mohlo učit intonaci a výslovnost. Takové dítě zůstane bez pomoci němé. (Hrubý, 1999, s. 55)

2.1 Komunikační systémy

V pedagogice a rehabilitaci sluchově postižených existuje několik názorů a trendů na systém přenosu informací. Společným bodem všech směrů a názorů je potřeba vytvoření obousměrně přijatelného kódu pro přenos informací. (Krahulcová 2002, s. 15)

Český znakový jazyk můžeme chápat jako plnohodnotnou formu komunikace, která se skládá z vizuálně pohybových prostředků. Blíže řečeno se jedná o postavení rukou a prstů se zapojením jemné motoriky. Znakový jazyk se dále vyznačuje použitím mimiky, postavením hlavy a celého horního trupu. Český znakový jazyk plní základní zásady jazyka, a to znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr. I když znakový jazyk nemá psanou podobu, můžeme jím vyjadřovat konkrétní věci, abstraktní obrazy, minulost i budoucnost. Jako jiné jazyky i ten znakový je ovlivňován cizími jazyky a neustále se vyvíjí. Můžeme v něm nacházet také různé odlišnosti v závislosti na situaci. (Skákalová, 2011, s. 49-53)

Znakový český jazyk je Český jazyk, který je doprovázený českým znakovým jazykem. Znakový český jazyk lze také popsat jako posunkový kód, který je závislý na jiném jazyce. Znaková čeština, je nenahraditelná v situacích, kdy spolu komunikují slyšící a neslyšící, kteří neumí znakový jazyk. (Machová, 2015, s. 65)

Prstová abeceda, někdy také nazývána daktyl nebo daktylní abeceda. Jedná se o vizuální komunikaci, při které se využívá jemné motoriky prstů a rukou. Přesněji řečeno se pro tento typ komunikace využívá ustáleného postavení prstů a dlaně k zobrazení jednotlivých písmen české abecedy. Pro užívání prstové abecedy je nezbytné znát písemnou formu mluveného jazyka. Rozlišujeme jednoruční a dvouruční prstovou abecedu. (Růžičková, Vítová 2014, s. 104)

Orální metoda zahrnuje spoustu metod didaktické komunikace. Hlavním cílem je, aby si neslyšící osvojil mluvenou řeč. Existují dva typy přístupů. Prvním typem jsou tzv. čisté metody, při které se hlavní pozornost soustředí na výstavbu jazyka. Druhý typ tzv. volnější se zakládá na hovorových metodách s použitím vizuální komunikace. (Machová, 2015, s. 57)

Při **bilingválním způsobu komunikace** využíváme znakový jazyk a také mluvený jazyk. Tento způsob komunikace se často využívá ve škole, kdy slyšící učitel působí jako vzor mluvené řeči. Klade důraz na psanou formu jazyka. Naopak neslyšící učitel se u žáků snaží co nejvíce rozvíjet znakový jazyk a myšlení. Tento způsob komunikace vznikl v osmdesátých letech 20. století ve skandinávských zemích, odkud se dostal do dalších zemí. V České republice se bilingvální přístup začal používat ve druhé polovině devadesátých let 20. století. (Horáková, 2012, s. 78-79)

Simultánní komunikace vznikla odklonem od orální metody v 70. letech 20. století. K rozvoji této metody přispěl také rozvoj techniky. Jedná se o systém, kdy se využívá jazyka majority s použitím dalších metod, nejčastěji vizuálně motorických. K přenosu informací dochází pomocí mluveného jazyka za podpory dalších doplňkových forem. Mezi tyto doplňkové formy patří prstová abeceda, psaný jazyk, pantomima nebo gesta. Všechny staví na vizualizaci. (Mukšnáblova, 2014, s. 53-54)

Totální komunikace využívá všech manuálních a orálních způsobů komunikace, k co nejlepšímu porozumění okolí. Základní zásadou totální komunikace je to, že se dítě učí využívat všech komunikačních prostředků. Postupně si osvojí znakový jazyk, prstovou abecedu, mimiku, řeč těla a také psanou formu jazyka. Další zásadou je využití i zbytků sluchu. Totální komunikace se stává nejrozšířenějším přístupem vzdělávání sluchově postižených v České republice. (Horáková, 2012, s. 79)

2.2 Zásady komunikace se sluchově postiženými

Komunikace nás provází celým naším životem. Komunikujeme s naší rodinou, přáteli nebo kolegy v práci. Komunikací získáváme potřebné informace pro fungování ve společnosti. Pro většinovou společnost je to zcela přirozená věc, nad kterou většinou ani neuvažuje. Sluchově postižení jsou však o zvuky z okolí částečně, nebo i zcela ochuzeni. Při komunikaci se sluchově postiženými musíme brát v potaz určité zásady, které je potřeba dodržovat, aby se obě strany cítily co nejvíce komfortně.

Mezi první zásadu pro bezproblémovou komunikaci se sluchově postiženými patří výběr správného místa. Mělo by se jednat o klidný a prosvětlený prostor. Místo k sezení necháme vybrat sluchově postiženého. Dobré osvětlení hraje velmi důležitou roli, mluvící by měl být řádně viděn a dbát musíme také na to, aby odezírající nebyl oslněn. Při komunikaci by měla být tvář stále otočená ke sluchově postiženému. Před začátkem komunikace dáme sluchově postiženému vědět, že s ním chceme komunikovat, jemně mu zaklepeme na rameno, nebo zamáváme. Komunikaci zahájíme až v momentě, kdy se sluchově postižený plnohodnotně soustředí na náš projev. Udržujeme vhodnou vzdálenost, která se pohybuje mezi 0,5 až 4 metry. Pokud sluchově postižený preferuje metodu odezírání, je dobré jej dopředu seznámit s tématem. Dále musíme mít na paměti, že odezírání je psychicky i fyzicky náročná disciplína, proto nemluvíme příliš dlouho, nepoužíváme cizojazyčná slova ani zdvořiliny či jinak pozměněná slova. Na sluchově postiženého nekřičíme ani se nesnažíme výrazně artikulovat. Tím, že pozměníme styl našeho běžného hovoru, ať už zíváním nebo žvýkáním, ztěžujeme odezírání. Stále se snažíme o zpětnou vazbu, vyhneme se tak nedorozuměním. Pokud jednáme se sluchově postiženým, který je přítomen s tlumočnickem, vždy mluvíme přímo na sluchově postiženého jako k sobě rovnému. Při jednání se sluchově postiženým jsme trpěliví, žádným způsobem mu nedáváme najevo, že nás komunikace s ním obtěžuje. (Růžičková, Vítová, 2014, s. 105)

Slowík (2007, s. 80-81) upozorňuje na omezenou slovní zásobu u sluchově postižených jedinců. Především při komunikaci s neslyšícími bychom se měli vyvarovat ironii, složitějším vtípům a různým přirovnáním. Uvádí také možnost při hovoru použít kreslení či psaní, jelikož sluchově postižení disponují především abstraktním myšlením.

2.3 Překážky při komunikaci sluchově postižených z pohledu celoživotního vzdělávání

V publikacích se často dočteme o problematice komunikace sluchově postižených ve školním prostředí, kdy se tomuto tématu věnuje i celá kniha. Avšak problémům, které sluchové postižení přináší v oblasti celoživotního vzdělávání a pracovním uplatnění, se věnuje pozornost jen okrajově. A to i přesto, že trend celoživotního vzdělávání se nevyhnul ani této skupině lidí. Řešením je rozvoj andragogiky pro speciální pedagogiku.

Vzdělání dnes chápeme jako jednu z hlavních hodnot pro jednotlivce i společnost. Pro jednotlivce vzdělání představuje klíčovou hodnotu, díky které může dosáhnout ekonomické samostatnosti a společenského uplatnění. Vzdělání můžeme také chápat jako činitele určujícího naše sociální a společenské postavení ve společnosti. Jednou z mnoha ohrožených skupin, která má kvůli rozličným bariérám ztížený přístup ke vzdělání, jsou sluchově postižení. Tyto bariéry se netýkají jen primárního a sekundárního vzdělávání, ale také toho terciárního a celoživotního. Prvním krokem k odstranění těchto bariér je seznámení se, se základními pojmy a zásadami ze života sluchově postižených. (Šámalová, 2016, s. 9-11)

Problémy při čtení sluchově postiženým brání v porozumění dlouhých textů. V praxi se setkáme jen s malým procentem případů, kdy dospělý neslyšící sáhne po obsáhlém textu. Problémy se nenacházejí v technice čtení, ale v oblasti lexikální, tedy nižší slovní zásobě, nepřesnému vymezení obsahu mnoha pojmů a problémy v morfologii. Dále v oblasti syntaxe, tedy problému ve znalosti jazykových prostředků, jimiž vyjadřujeme vztahy mezi slovy a větami. A v neposlední řadě také v oblasti frazeologie, tedy problémy ve znalosti přenesených významů, rčení a jiných ustálených významů. Všechny tyto faktory ztěžují sluchově postiženým přístup k celoživotnímu vzdělávání, rekvalifikaci a také profesnímu růstu. (Krahulcová, 2002, s. 216)

Problémy při hovoru se u nedoslýchavých projevují při vyšších nárocích na rozlišování v hluku nebo při hovoru více osob najednou. Často se tak stává, že není schopen přijmout všechny informace z okolí, což mu zhoršuje orientaci v tématu. Při řeči může také docházet k monotónnosti řeči či komolení slov, což vede ke špatnému pochopení informací protistrany. Těchto vad si jsou nedoslýchaví často vědomi, což může mít za následek psychickou deprivaci a vyhýbání se komunikaci úplně. (Neubauer et al., 2015, s. 144-150)

Informační bariéra spočívá v nedostupnosti náhodného učení. Slyšící jedinec se neučí pouze ve školních lavicích, ale vnímá i dění kolem sebe, zaznamenává informace, které často nejsou určené jen pro něj. Aniž bychom si to uvědomovali, tyto všeobecné znalosti využíváme po celý život. Naproti tomu sluchově postižení, kteří jsou často o tyto informace ochuzeni, mají problém s orientací v konkrétních situacích. Často dochází k nedorozuměním způsobeným chybějící zpětnou vazbou. Sluchově postižení jsou tedy ochuzeni o spoustu informací, které by jim mohly pomoci při učení nebo pracovním uplatnění. (Strnadová, 1998)

Mezi **bariéry u náhle ohluchlých dospělých** patří ztráta preferovaného typu komunikace. Ztráta sluchu z důvodu nemoci nebo úrazu, často vede k psychickým traumatům a snížené socializaci, která zasahuje do všech aspektů života. Jedinec náhle ohluchlý často přichází také o práci a stává se závislým na druhých. Dále se také musí naučit novým způsobům při získávání informací, jelikož sluch již využívat nemůže. Komunikace pomocí znakového jazyka je příliš těžká a vzniká tu rozpor mezi syntaxí a myšlením ohluchlého člověka. Jedinou formou komunikace zůstává odezírání. Pokud se ohluchlý člověk naučí odezírat 500 nejčastěji používaných slov, může se tímto druhem komunikace celkem dobře dorozumět. (Krahulcová, 2002, s. 207-208)

Bariéry vzdělávání dospělých můžeme rozdělit do tří kategorií. První kategorií jsou situační bariéry, které vyplývají z aktuálního stavu jedince. Řadíme sem špatnou finanční situaci jedince, která mu znemožňuje vynakládat finanční prostředky pro individuální vzdělávání. Dále nedostatek času, nebo také špatné dopravní spojení do místa školení. Druhou kategorií bariér jsou ty institucionální. Mezi tyto bariéry řadíme nedostatek vzdělávacích programů, špatné rozvržení vzdělávacích akcí, nebo nízká úroveň vzdělávacích programů. Třetí a poslední kategorií jsou dispoziční bariéry. Do této kategorie se řadí vnitřní postoje a vnímání dospělého. Dospělý jedinec si může připadat příliš starý na další studium, nebo nemá dostatek sebedůvěry. (Matějů et al., 2010, s. 378)

2.4 Tlumočení

Jedná se o převod sdělení z jednoho jazykového kódu do druhého. Tlumočení je velmi psychicky i fyzicky náročný proces. Rozlišujeme dva typy tlumočení, a to simultánní tlumočení, tedy okamžité převádění mluveného projevu do požadovaného jazyka a konseku-

tivní, při kterém v důsledku střídání mluvčího a tlumočnicka dochází k určité časové prodávě. Tlumočnické služby jsou poskytované osobám s poruchami komunikace způsobené smyslovým postižením. Toto postižení brání v plnohodnotné komunikaci s okolím bez pomoci třetí osoby. (Růžičková a Vítová 2014, s. 106-107)

Neslyšící klient hraje při tlumočení zásadní roli. Slyšící okolí si často není vědomo, co vše tlumočení obnáší, a jak těžké je pro sluchově postiženého se plně soustředit na tlumočnicka. Soustředění mohou sluchově postiženým ztížit i okolní jevy, jako nemoc nebo i nezáživnost výkladu. Při práci se staršími sluchově postiženými, musí brát tlumočnick v potaz, že klient je již schopen si vyučovací proces řídit sám. Hlavně při spolupráci s vysokoškolskými studenty se může tlumočnick s tímto rysem často setkat. (Červinková a Houšková 2008, s. 46)

Tlumočení můžeme dělit i podle místa, kde tlumočení probíhá. Sluchově postižený může využít tlumočnických služeb v nemocnicích, úřadech nebo u soudu. V této práci se zaměřujeme na tlumočení ve školách. S tímto místem má většina tlumočnicků v České republice zkušenosti. Tlumočnicky můžeme najít, jak v institucích pro sluchově postižené, tak i ve školách pro slyšící, kam byli neslyšící integrováni. S tlumočnicky se můžeme setkat na základních, středních i vysokých školách.

Tlumočení ve výuce je velmi specifický a náročný druh tlumočení. Tlumočnick musí zvládnout široké spektrum předmětů. Velmi důležitá je spolupráce mezi učitelem a tlumočnickem. Při tlumočení na středních školách musí tlumočnick často zvážit i styl tlumočení, jelikož v prvních ročnících mají neslyšící studenti řadu charakteristik dětského neslyšícího. Avšak v posledních ročnících musí tlumočnick ke sluchově postiženým přistupovat jako k dospělým klientům. Dalším rozhodujícím faktorem je také skladba třídy z pohledu sluchového postižení a jednotlivých preferencí studentů. Zatímco jedni preferují znakovou češtinu, jiní zase znakový jazyk. I těmto potřebám se musí tlumočnick přizpůsobit. Při tlumočení na běžných školách již nemůžeme mluvit o tlumočnickovi, ale o osobním asistentovi, který plní i funkci tlumočnicka. Role osobního asistenta je pak vázaná na studenta. Při využití tlumočnicka resp. osobního asistenta v běžných školách je nutná spolupráce mezi tlumočnickem a jednotlivými učiteli. Problém nastává často u vysokoškolských učitelů, kteří nechtějí změnit svůj styl výuky. A tak jsou žák i tlumočnick nuceni stíhat rychlé tempo výuky. (Červinková a Houšková 2008, s. 44-46)

3 VZDĚLÁVÁNÍ SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Obsahem této kapitoly je základní seznámení s historií a strukturou vzdělávání. Větší pozornost je zaměřena na specifika vzdělávání sluchově postižených a jejich pracovní uplatnění.

O tom, že je vzdělání důležitou součástí života není třeba diskutovat. Vzdělání formuje naši osobnost, přináší nám nové poznatky a kompetence, které budeme denně používat v našem běžném životě. Vzdělávání je v České republice na poměrně vysoké úrovni a stále více se společnost zaměřuje i na vzdělávání dospělých. Mezi hlavní důvody tohoto trendu patří rychle se rozvíjející technologie, kterým se musí člověk neustále učit, a zvyšující se nároky zaměstnavatelů na zaměstnance. Jako další důvod můžeme počítat také snadnější přístup k informacím a chuť populace učit se novým věcem. Trend celoživotního vzdělávání se netýká jen majoritní společnosti, ale také té sluchově postižené. V České republice má právo na vzdělání každý jedinec, je však na majoritní společnosti aby i sluchově postižení měli stejné podmínky ve vzdělání jako jedinec zdravý.

3.1 Stručný náhled do vzdělávání sluchově postižených

Vzdělání bylo dlouhou dobu výsadou bohatých nebo kněží. I když se tento přístup postupem času měnil, sluchově postižení byli stále na okraji zájmu. Jedním z hlavních důvodů byl nevyhovující pedagogický přístup k těmto jedincům, což mělo za následek jejich nedostatečný intelektuální vývoj. Dlouhou dobu, tak převládal názor, že jsou sluchově postižení lidé hloupí a nejsou schopni dosáhnout takové úrovně vzdělání jako zdravý jedinec. Tento názor se začal postupně měnit s vývojem nových výukových metod a také zakládáním speciálních škol pro sluchově postižené.

První středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou mohli sluchově postižení získat až v 60. letech minulého století, kdy bylo založeno gymnázium pro sluchově postiženou mládež v Praze. (Růžičková a Vítová, 2014, s. 111-114)

Dalším významným bodem byl rok 1989, kdy proběhla sametová revoluce, což vedlo k uvolnění podmínek ve společnosti, které se týkaly všech odvětví - od médií po vzdělávání. Tento posun vedl k tomu, že mnoho mladých sluchově postižených dostalo nový impulz v podobě dalších možností. Sluchově postižení většinou neměli dostatek informací a společnost neměla snahu jim je poskytnout. Díky většímu spojení se světem se zjednodušil přístup k novým informacím, metodám a pomůckám. Společnost začala brát sluchově po-

stížené jako plnohodnotné členy společnosti, což vedlo ke zkoumání nových přístupů a metod vzdělávání. Začaly vznikat nové maturitní i vysokoškolské obory. Změnil se i přístup ke sluchově postiženým na pracovním trhu, velkým posunem bylo zakotvení práva na vlastní způsob komunikace a rozmach vzdělávání tlumočnicků. (Machová, 2015, s. 7-8)

3.2 Vzdělávací soustava sluchově postižených

Mateřská škola je pro neslyšící děti většinou prvním místem, kde se setkávají s kulturou neslyšících a jsou v přímé konfrontaci s přirozeným jazykem neslyšících a způsobem komunikace. Dále je pro děti nesmírně důležité setkání s dospělým neslyšícím, který plní významnou úlohu identifikačního vzoru. Základním úkolem rodičů a pedagogů v předškolním období je vybavit dítě se sluchovým postižením souborem vědomostí, kompetencí a návyků, které dítě potřebuje k orientaci ve slyšící i neslyšící společnosti. Výuka v mateřských školách pro sluchově postižené koresponduje s náplní vzdělávacího programu v běžných mateřských školách. Navíc je ale obohacena o specifické úkoly, mezi které patří například navazování komunikace, tvoření a rozvíjení hlasu a dosažení funkční komunikace s využitím nonverbálních prostředků. (Růžičková a Vítová, 2014, s. 111-112)

Následujícím stupněm vzdělání je **Základní škola**. Stejně jak pro slyšící populaci, tak i pro neslyšící je povinná devítiletá školní docházka. Tu mohou plnit v běžných nebo ve speciálních základních školách pro sluchově postižené. Tyto školy se nacházejí v Praze, Hradci Králové, Liberci, Plzni, Českých Budějovicích, Brně, Olomouci, Valašském Meziříčí, Ostravě a Ivančicích u Brna. K úspěšnému dokončení povinné školní docházky je velmi důležité rozlišovat odlišné potřeby žáků, které se odvíjejí od stupně sluchového postižení. Komunikační dovednosti některých žáků mohou být na velmi vysoké úrovni, zatímco u jiných můžou jejich komunikační dovednosti vykazovat určité odlišnosti. Po ukončení povinné školní docházky by žáci měli mít představu o tom, čemu se chtějí po základní škole věnovat. Při tomto důležitém životním kroku by se jim měla dostat odborná pomoc ze strany studijního poradce. (Růžičková a Vítová, 2014, s. 112-113)

Studiem na **odborném učilišti** získá žák výuční list. Odborné učiliště připravuje žáky na výkon povolání kuchař, cukrář, zedník, malíř a jiné. Při studiu na odborném učilišti je důraz kladen na manuální zručnost a na využití speciálních pomůcek, což může být pro školu nákladné. Odborné učiliště je vyjma praktických dovedností založeno také na teoretické

znalosti. Studium je ukončeno závěrečnou zkouškou, vydáním vysvědčení o vykonání závěrečné zkoušky a vydáním výučního listu. (Hanáková et al., 2015, s. 77)

Střední škola zajišťuje vzdělání úplné střední, úplné střední odborné a střední odborné. Sluchově postižený má na výběr mezi studiem v běžných školách, nebo těch pro sluchově postižené. Při výběru školy vycházíme z preferencí sluchově postiženého, jeho schopností, dovedností a zdravotnímu stavu. Pro úspěšné absolvování střední školy je důležitá informovanost jak pedagogických, tak nepedagogických zaměstnanců školy. Pro pedagogické pracovníky mohou být užitečnými zdroji informací specializované organizace, poradci, rodiče nebo také školské zařízení, které sluchově postižený navštěvoval dříve. Důležitá je vzájemná komunikace mezi všemi účastníky. Po úspěšném dokončení středoškolského vzdělání je sluchově postižený připravený na navazující studium na vysoké škole, nebo na pracovní zařazení. (Hanáková et al., 2015, s. 77)

Při studiu na **Vysoké škole** uvažujeme o cestě integrace, jelikož studium na vysoké škole pro sluchově postižené není v České republice možné. Avšak v rámci nastavení rovných podmínek pro všechny vznikají na vysokých školách poradenská pracoviště, která mají za úkol informovat a pomáhat sluchově i jinak postiženým studentům. Při studiu na vysoké škole je důraz kladen na větší samostatnost a také na práci s informacemi. S některými úkony může být sluchově postiženému nápomocen tlumočnick, nesmí za něj však odvést všechnu práci. Další možností pro ulehčení studia je delší časový horizont a také potřebné speciální pomůcky. Vždy však záleží na konkrétní škole a jejím přístupu. Míra přístupnosti studia na vysoké školy pro sluchově postižené se stále zvyšuje. Jedním z hlavních faktorů je větší míra informovanosti a s tím spojené vytváření specializovaných center. (Hanáková, et al., 2015, s. 88)

Další vzdělávání probíhá po dosažení určitého formálního vzdělávání. Další vzdělávání může probíhat buď v institucích formálního vzdělávacího systému, jako jsou střední či vysoké školy, nebo v institucích mimoškolních formou neformálního vzdělávání. Dalšímu vzdělávání je v České republice dána vysoká míra významnosti, což dokazuje velký počet kurzů a oborů. Z pohledu pracovního uplatnění, můžeme také hovořit o dalším profesním vzdělávání, které označuje formy profesního vzdělání v průběhu aktivního pracovního života. (Průcha a Veteška, 2012, s. 64)

Volnočasové vzdělání spadá pod pedagogiku volného času, tedy pod vědní obor vzniklý v 19. století. Volnočasové vzdělání se zabývá výchovou ve volném čase a sleduje možnosti rozvoje člověka v různých věkových kategoriích - dětí, mládeže, dospělých i seniorů ve volném čase. (Pávková, 2014, s. 9-11)

Volnočasové vzdělání zahrnuje rozmanité sportovní akce, besedy, kreativní činnosti i různé typy výletů. Všechny tyto volnočasové aktivity jsou sluchově postižení schopni samozřejmě zvládnout, jen jim musí být přizpůsobeny podmínky. Při pořádání jakékoliv volnočasové aktivity pro sluchově postižené by měl pořadatel myslet na to, že lidé s handicapem mají stejné potřeby jako osoby bez handicapu. Není proto na místě jednat s nimi jako s dětmi. Především pokud sluchově postižený svůj handicap získal až v dospělosti z důvodu nemoci nebo úrazu, může pociťovat rozdíly v možnostech kulturního a jiného vyžití. K úspěšnému absolvování akce je potřeba, aby pořadatelé dodržovali několik jednoduchých zásad. Jako první bych zmínila tu, že by se k lidem se sluchovým postižením měli chovat přirozeně jako k ostatním, měli by se vyhýbat lítostivému nebo dětskému přístupu. Při konverzaci se sluchově postiženým vždy jednáme přímo s ním, nikoliv s jeho tlumočnickem nebo asistentem. Stejně jako u dospělých lidí bez handicapu, i u těch sluchově postižených respektujte jejich názory a zkušenosti. Další podmínkou úspěšné volnočasové aktivity je technické zajištění, které musí odpovídat druhu akce. (Handlířová et al., 2015, s. 10-11)

3.3 Specifika vzdělávání sluchově postižených dospělých

Jak bylo již uvedeno výše, vzdělání představuje pomyslný odrazový můstek, který pomáhá k pracovnímu uplatnění. Ze statistik vyplývá, že lidé s postižením dosahují v Evropské Unii nižšího vzdělání než zdraví jedinci. Dvě třetiny populace dosáhlo jen základního vzdělání. Vyššího vzdělání pak dosáhne jen určité procento postižených. Za pozornost stojí fakt, že mezi postiženými se základním vzděláním se objevují častěji ženy než muži. Na dosažené vzdělání má vliv i místo bydliště. Přesněji řečeno se mezi lidmi se základním vzděláním častěji objevují jedinci žijící na vesnici. (Kaleja, 2014, s. 18-19)

Jak jsme již zmínili v minulých kapitolách, společnost je ve fázi rychlého vývoje, jak v oblasti výrobní a vědecké, tak i té edukační. Nové poznatky přicházejí tak rychle, že se i člověk musel tomuto trendu přizpůsobit. Nastala tak doba, kdy si se vzděláním dosaženým v dětství a raném mládí již nevystačíme. Pokud se soustředíme na vzdělávání sluchově

postižených dospělých, musíme na jedné straně přihlídnout k jejich handicapu, na straně druhé respektovat jejich životní zkušenosti a postoje. Při tvorbě přístupu ke vzdělávání sluchově postižených můžeme vycházet z několika hledisek. Mezi tyto hlediska patří typ sluchové vady, doba jejího vzniku, věk sluchově postiženého nebo demografické rozdělení.

Specifika vzdělávání osob se sluchovým postižením vycházejí ze stupně sluchového postižení a doby jeho vzniku. Při zaměření na **postlingválně sluchově postižené** osoby se dá předpokládat, že ke komunikaci budou využívat orální metodu. Při edukaci lze u těchto jedinců vycházet z jejich předchozích zkušeností, jelikož jejich vývoj probíhal podle vývojových norem. Jelikož u těchto lidí došlo ke ztrátě sluchu, až po ukončení vývoje řeči považujeme jejich vzdělávání z pohledu získávání informací za jednodušší. Tito jedinci často disponují širší slovní zásobou a snáz se u nich rozšiřují abstraktní výrazy. (Růžičková, Vítová, 2014, s. 111)

Pokud se zaměříme na **prelingválně sluchově postižené**, je potřeba si uvědomit, že pro tyto jedince není český jazyk jejich mateřským jazykem. Jedinec, který komunikuje v jiném jazyce, než v tom mateřském se musí plně soustředit, často bude vyhledávat ty správná slova. Všechny tyto znaky vedou k psychické vyčerpanosti. Tito jedinci budou ve většině případů preferovat komunikaci ve znakovém jazyce. (Lejska, 2003, s. 53-54)

Dalším determinantem, na který je potřeba se zaměřit v rámci určování přístupu ke vzdělávání je **věk sluchově postižených**. V České republice se postupně rozmáhá tendence chápat středoškolské a vysokoškolské studium jako vzdělávání mladých dospělých ve věku od 16 do 30 let. Tato část vzdělávání je v kompetenci školství a převládá v ní i školská forma práce. Naproti tomu vzdělávání ve střední dospělosti, tedy od 25 do 50 let a zralé dospělosti od 50 do 70 let, má již jinou vzdělávací formu. Studium v dospělém věku zahrnuje vysoký podíl participačních forem a technik. Při zaměření na handicapované je důležité si uvědomit, že v tomto období dosahují jejich schopnosti a samostatnost vrcholu. Což stejně jako u jedinců bez handicapu vede k samostatnosti při rozhodování o dalším vzdělávání a také sebevzdělávání. Na základě těchto faktů je potřeba si uvědomit, že i k sluchově postiženým dospělým musíme přistupovat s respektem a při vzdělávání brát v ohled jejich předchozí zkušenosti a názory. Specifickým problémem sluchově postižených je omezenost přenášení informací formou zvuku. Na něj se vážou problémy s komunikací, které úzce souvisí i s problémy v oblasti vzdělávání. Při přístupu ve vzdělávání sluchově postižených je dobré znát specifika komunikace a také správný přístup k jedincům s tímto postižením.

Je potřeba přizpůsobit formu a tempo výuky míře postižení. V neposlední řadě je důležité se předem informovat o technickém zázemí, které musí korespondovat s možnostmi přijímání informací sluchově postižených. (Jesenský, 2000, s. 210-211)

Přístup ke vzdělávání sluchově postižených se liší také v závislosti na zemi, na kterou se zaměříme. Například při **přístupu v Německu** je kladen velký důraz na studium sluchově postižených na vysokých školách, jsou jim zde poskytovány tlumočnické služby. Specifikem studia na vysoké škole v Německu je fakt, že většina sluchově postižených studuje dálkově pomocí e-learningu. Což jim poskytuje dostatek informací, které by z běžné školní docházky nemuseli pochytit a také to do značné míry odbourává stres, který může pramenit z neporozumění slyšícím. (Jurkovičová, 2008, s. 19-27)

Naproti tomu **přístup v Polsku** je zaměřen na vzdělávání středoškolské. Tento typ studia mohou sluchově a jinak postižení jedinci dokončit ve vzdělávacích centrech, které představují tradiční instituce určeně pro lidi s handicapem. Tyto centra často navštěvují právě dospělí, kteří buď neměli v mládí dobré podmínky pro vzdělávání, nebo si chtějí dodělat maturitu kvůli dosažení lepší pracovní pozice. (Jurkovičová, 2008, s. 61-63)

3.4 Pracovní uplatnění sluchově postižených

Práce a s tím spojené finanční ohodnocení plní základní funkci při zabezpečení hmotného zajištění. Její další funkcí, aniž bychom si to uvědomovali, je zapojení do společnosti. Je to právě práce, kde nejčastěji navazujeme přátelské vztahy a vazby. Osoby se zdravotním postižením však patří v České republice dlouhodobě ke skupině ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností. Mezi hlavní příčiny patří často nižší úroveň vzdělání, nebo také neochota zaměstnavatele zaměstnávat sluchově postižené. Z praxe víme, že tyto příčiny bývají častějším důvodem nepřijetí než samotná sluchová vada. Stát se v rámci aktivní politiky snaží tuto situaci řešit, vznikají tedy dotovaná pracovní místa nebo chráněné dílny. Stále je však pracovní uplatnění sluchově postižených velmi omezené. Z výzkumů vyplývá, že třetina neslyšících v produktivním věku je nezaměstnaná. V posledních letech se sluchově postiženým rozšiřují možnosti v oblasti vzdělávání, kdy vznikají nové studijní obory jak na středních tak vysokých školách. Do výuky se zařazují nové učební postupy pro zefektivnění studia nebo se rozšiřují tlumočnické služby. Po vstupu na pracovní trh však mnozí ze sluchově postižených zjistí, že o ně není zájem. Nejvíce v tomto směru bývají ohroženi osoby neslyšící, které se často potýkají s problémy v mluvené češtině i v psaní. Další pře-

kázkou může být i strach neslyšících, kdy se sami již od začátku podceňují. Mezi navazující překážky, které si majoritní společnost ve většině případů neuvědomuje, může patřit sestavení životopisu, kdy kvůli nižší kompetenci v češtině mají neslyšící problém životopis správně sepsat. Dále pokud je v inzerátu uvedeno jen telefonní číslo nikoliv email, pro neslyšícího to automaticky znamená diskvalifikaci. Samozřejmě je zde možnost zprostředkovaného telefonátu s pomocí tlumočnicka, tento druh komunikace však na zaměstnavatele působí negativně. (Skákalová, 2016, s. 113-120)

Pokud sluchově postižení práci najdou, ve většině případů se jedná o pracovní pozice manuálního charakteru. I v této oblasti se často zaměstnavatelé brání sluchově postižené zaměstnávat. Nejčastějším důvodem je strach z nedostatečného zajištění bezpečnosti při práci a také z nákupu speciálních pomůcek. (Slowík, 2007, s. 82)

Mezi **nástroje aktivní politiky** patří například instituce chráněného pracovního místa. Jedná se o pracovní místo, které je zřízeno zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením. Na toto pracovní místo dostává zaměstnavatel příspěvek od Úřadu práce. Tento nástroj je však často problematický. Sluchově postižení jej nechtějí využít buď proto, že si myslí, že na tom nejsou tak špatně, nebo také proto, že potvrzení o zaměstnání v životopise ztěžuje jejich další šance pro uplatnění na běžné pracovní pozici. Na neuspokojivou situaci sluchově postižených reagují i rozličné instituce, které vytvářejí projekty pro uplatnitelnost sluchově postižených. Jeden z nich se jmenuje Internet jako potenciální zdroj nových pracovních příležitostí pro neslyšící a realizovala jej Federace rodičů a přátel sluchově postižených. Další iniciativou Svazu neslyšících a nedoslýchavých v ČR bylo vytvořit centrum pro podporu zaměstnanosti osob se sluchovým postižením. Toto centrum působilo na území Středočeského kraje a jeho hlavním cílem bylo zvýšení možností pracovního uplatnění a také příležitostí ve vzdělávání. (Skákalová, 2016, s. 73-76)

Mezi další a významný nástroj aktivní politiky můžeme zařadit i **rekvalifikaci**. Ve většinové společnosti je rekvalifikace chápána jako nástroj k rozvíjení pracovních dovedností obyvatelstva. U sluchově postižených pozorujeme změněné pracovní schopnosti, pracovní motivaci a adaptaci na pracovní podmínky. V rámci aktivní politiky je potřebné se na tyto aspekty zaměřit a formou rekvalifikace rozvíjet znalosti sluchově postižených. V současné době jsou pořádány rekvalifikační kurzy pro sluchově postižené převážně organizacemi zaměřujícími se na tuto skupinu obyvatel. Možnost rekvalifikace tu tedy je, ale musí přijít přímo z iniciativy sluchově postiženého. Vzdělávací kurzy či rekvalifikace pořádané

v rámci zaměstnání jsou často přizpůsobené jen slyšícím posluchačům a ne sluchově postiženým. (Jesenský, 2000, s. 220-221)

To, že většina z nás nevnímá práci jen jako zdroj příjmů, ale také místo k realizaci našich schopností, není třeba zdůrazňovat. Z výše uvedeného vyplývá, že díky stále se rozvíjejícímu školství chtějí sluchově postižení to samé, jen nemají stejné podmínky pro pracovní uplatnění. Situaci se snaží řešit jak samotný stát, tak různé organizace, které aktivně sluchově postižené podporují. Situace však stále není ideální.

4 SHRNU TÍ

V úvodu teoretické části bakalářské práce je popsána základní terminologie provázaná se sluchovým postižením. Uvedli jsme si anatomickou stavbu ucha, klasifikaci vad a také poukázali na důležitost správného výběru kompenzačních pomůcek. Předpokládáme, že tyto základní informace tvoří odrazový můstek pro pochopení minoritní společnosti sluchově postižených.

Další kapitola se věnuje komunikaci sluchově postižených a důležitosti komunikačních systémů. Jsou to právě specifické komunikační systémy, které umožňují sluchově postiženým komunikovat v rámci své skupiny i majority. Dále jsme zmínili základní zásady, které by se měli dodržovat při komunikaci se sluchově postiženými. Poukázali jsme také na překážky při komunikaci z hlediska celoživotního vzdělání. Zde jsme uvedli jedny z hlavních překážek, které ztěžují sluchově postiženým cestu ke vzdělávání. Dále navazuje téma zabývající se tlumočením a jeho zásadami. Uvedli jsme specifika tlumočení ve školách a potřebu kvalitních tlumočnických služeb. Snažili jsme se upozornit na důležitost kooperace mezi vzdělávací institucí a tlumočnickem, ale také mezi sluchově postiženým a tlumočnickem. Jen správná spolupráce mezi všemi zainteresovanými stranami může vést ke kvalitním výsledkům.

Třetí kapitola se zaměřuje na samotné vzdělávání sluchově postižených. V úvodu jsme uvedli stručnou historii vzdělávání sluchově postižených. Tato podkapitola má sloužit k pochopení vývoje vzdělávání sluchově postižených a k poukázání na pokrok, který v této oblasti české školství dosáhlo. Na toto téma navazuje také další podkapitola, která se zabývá strukturou vzdělávání sluchově postižených. Jsou zde uvedeny formální formy vzdělávání i ty neformální. V další podkapitole se zaměřujeme na specifika vzdělávání sluchově postižených dospělých. Jelikož je však pojem sluchově postižený stále dost široký nahlížíme na specifika vzdělání z hlediska sluchového postižení, přesněji prelingválně a postlingválně sluchově postižených. Následná specifikace se týká věku, jelikož i odborná literatura příkládá věku ohromný význam. Snažíme se zde vyzdvihnout základní rozdíly v přístupu k jednotlivým věkovým kategoriím. Poslední specifikace se týká dermatografického rozdělení, kde zmiňujeme základní rozdíly k přístupu vzdělání sluchově postižených, dle vybraných států. Poslední podkapitola se zaměřuje na pracovní uplatnění sluchově postižených, jelikož i pracovní prostředí lze pokládat za zdroj učení. Tato podkapitola přináší

ucelený náhled na současnou situaci na trhu práce a také na příklady řešení ze strany aktivní politiky státu.

Celá teoretická část slouží k lepšímu pochopení života sluchově postižených v kontextu vzdělávání. Tyto poznatky dále využijeme v praktické části, která se již bude zabývat konkrétními bariérami ve vzdělávání sluchově postižených.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ÚVOD DO PROBLÉMU VÝZKUMU

V této kapitole se věnujeme výzkumné části bakalářské práce. Popisujeme zde výzkumný problém, cíle a také způsob výběru výzkumného vzorku. Výzkumné šetření je provedeno pomocí Q-metodologie a vlastního dotazníku. V empirické části se zabýváme hodnocením bariér ke vzdělávání z pohledu sluchově postižených. Zajímá nás, které bariéry považují za nejzávažnější, nejméně závažné, jestli existují mezi jednotlivými skupinami rozdíly a na jaké skupiny můžeme respondenty dále dělit.

5.1 Design výzkumu

V empirické části této bakalářské práce jsme zvolili kvantitativní výzkum. Výzkum byl prováděn na jedné ze středních škol pro sluchově postižené v Brně. Při výběru metod byl zvolen kvantitativní výzkum s pomocí Q-metodologie, jenž označuje skupinu psychometrických a statistických procedur. Tato metoda je vhodná, pokud zkoumáme, jak určitá skupina respondentů hodnotí předkládaná tvrzení. Q-metodologii používáme k intenzivnímu zkoumání u malého počtu respondentů. (Chráška, 2016, s. 225)

Q-typy byly tvořeny z velké části na základě úvah, které účastníci sami napsali. V těchto úvahách se mohli volně vyjádřit k názoru na bariéry ve vzdělávání a k překážkám, které musejí sami překonávat. Prostor zde byl i pro vlastní návrhy na zlepšení a zhodnocení pozitiv a negativ ve vzdělávání sluchově postižených. Tento postup jsme zvolili za účelem vytvoření takových výroků, které budou odpovídat aktuálním problémům ve vzdělávání. Dále jsme předpokládali, že pokud budou Q-typy sestaveny na základě názorů sluchově postižených, bude jejich obsah odpovídat skutečným bariérám. Kromě sluchově postižených jsme oslovili i sociální pracovníci, která má se sluchově postiženými zkušenosti. Jelikož je slyšící a má bohaté zkušenosti, vnesla do výzkumu nové poznatky z jiného úhlu pohledu.

Z těchto úvah a odborné literatury bylo sestaveno 60 výroků, tzv. q-typů. Za pomocí webové aplikace si respondenti rozdělili jednotlivé q-typy do 11 kategorií podle vnímané závažnosti bariéry. Tyto kategorie byly obodovány od 0 do 10 bodů. Ve výzkumu bylo užito normální rozdělení, tzv. kvazinormální distribuce, kdy na každou kategorii museli respondenti zařadit určitý počet q-typů.

5.2 Výzkumný problém, výzkumný cíl a otázky

Výzkumný problém mé bakalářské práce je zaměřený na názory sluchově postižených v oblasti překážek ke vzdělávání.

Hlavním cílem výzkumu je tedy zjistit, jakou důležitost přikládají sluchově postižení jednotlivým q-typům, zda-li existují rozdíly v hodnocení respondentů a do jakých skupin lze respondenty dále dělit.

Dílčí výzkumné cíle:

- Identifikovat bariéry ke vzdělávání, které sluchově postižení považují za nejzávažnější.
- Identifikovat bariéry ke vzdělávání, které sluchově postižení považují za nejméně závažné.
- Určit, zda se liší hodnocení výroků v závislosti na stupni sluchového postižení.
- Určit, zda existuje rozdílnost v hodnocení výroků v závislosti na pohlaví.
- Určit, zda se liší hodnocení výroků v závislosti na věku.
- Zjistit, do jakých skupin lze respondenty na základě hodnocení dále dělit.

Pro větší konkretizaci jsou uvedeny **výzkumné otázky**:

Hlavní výzkumná otázka: Jakou důležitost přikládají sluchově postižení jednotlivým q-typům, existují rozdíly v hodnocení respondentů a do jakých skupin lze respondenty dále dělit?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké bariéry ke vzdělávání vnímají sluchově postižení jako nejzávažnější?
2. Jaké bariéry ke vzdělávání vnímají sluchově postižení jako nejméně závažné?
3. Liší se hodnocení bariér v závislosti na stupni sluchového postižení?
4. Je rozdílnost v hodnocení bariér mezi muži a ženami?
5. Liší se hodnocení bariér v závislosti na věku respondentů?
6. Do jakých skupin lze respondenty na základě hodnocení dále dělit?

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán na základě záměrného výběru. Tento postup byl zvolen z důvodu velmi specifické skupiny osob, která musela splnit určitá kritéria, například sluchové postižení a věk. Výzkumu se zúčastnilo celkem 18 osob, z toho 4 respondenti byli těžce nedoslýchaví, 1 lehce nedoslýchavý, 1 středně těžce nedoslýchavý a 12 respondentů neslyšících. Celkem se výzkumu účastnilo 11 mužů a 7 žen od 16 do 22 let.

5.4 Popis realizace výzkumu

V **první fázi** bylo respondentům zadáno napsat úvahu na téma - Překážky ke vzdělávání, které jsem překonal. V této úvaze mohli respondenti vyjádřit vlastní názor na vzdělávání sluchově postižených, zhodnotit klady a zápory. Dalším zdrojem pro sestavení q-typů se stala úvaha sociální pracovnice. Jelikož je slyšící, vnímá tuto problematiku z pohledu zdravého jedince. Na základě jejích myšlenek vzniklo několik q-typů. Pro upřesnění uvádíme několik důležitých myšlenek, které vedly k vytvoření q-typů.

„Ale když se vrátím zpět k tématu překážek ve vzdělání, tak obecně za nejzávažnější považuji neznalost a často neochotu slyšících se sluchově postiženým přizpůsobit. Obecné informace společnost o sluchově postižených má, často je však neumí v praxi správně užít.“

„Z tohoto faktu plyne mnoho překážek jako například problémy při odezírání, kdy slyšící se buď nesnaží vůbec, nebo naopak mnoho, čímž odezírání znesnadňují ještě víc.“

„Mnoho mých klientů touží po nalezení kvalifikované práce, musejí však často konkurovat slyšícím zájemcům.“

Na základě těchto úvah a s pomocí odborné literatury bylo sestaveno 60 q-typů (výroků). Tyto výroky se týkaly potenciálních bariér ke vzdělávání a byly rozděleny do tří kategorií a to bariéry ke vzdělávání v oblasti komunikace, výuky a sociální podpory.

Návrh q-typů probíhal z větší částí na základě úvah respondentů u zbylé části q-typů jsme čerpali z odborné literatury. Q-typy jsou rozděleny do tří částí, a to potenciální bariéry ke vzdělávání v oblasti komunikace, výuky a sociální podpory.

U **potenciálních bariér ke vzdělávání v oblasti komunikace** se nejvíce zaměřujeme na překážky při komunikaci způsobené jazykovou odlišností sluchově postižených. Jednotlivé výroky jsou číslované od 1 do 19. Zaměřujeme se na jednotlivé styly komunikace jako je

odezírání, znakový jazyk nebo porozumění psanému textu. Q-typy zabývající se porozuměním českému jazyku jsou čerpány od Strnadové (1998), konkrétně se jedná o výroky číslo 2, 6, 7 a 19. Q-typy 13 a 14 zabývající se bariérami při komunikaci ve znakovém jazyce byly čerpány od Skákalové (2016). Výrok číslo 16 byl pak čerpán od Bytešníkové (2007). Zbylé výroky jsou převzaty z vlastních zdrojů.

U **potenciálních bariér v oblasti výuky** byla pozornost, jak již název napovídá, zaměřena na možné překážky ve výuce. Jednotlivé výroky byly číslovány od 20 do 47, jedná se tedy o nejobsáhlejší část q-typů. Výroky 20 až 23 jsou převzaty od Květoňové (2007) a jsou zaměřeny na styly komunikace při výuce. Výroky 26 a 27, které představují možné bariéry v omezeném počtu kurzů pro sluchově postižené, jsou čerpány od Bartoňové (2013). Zbylé q-typy jsou opět čerpány z úvah sluchově postižených.

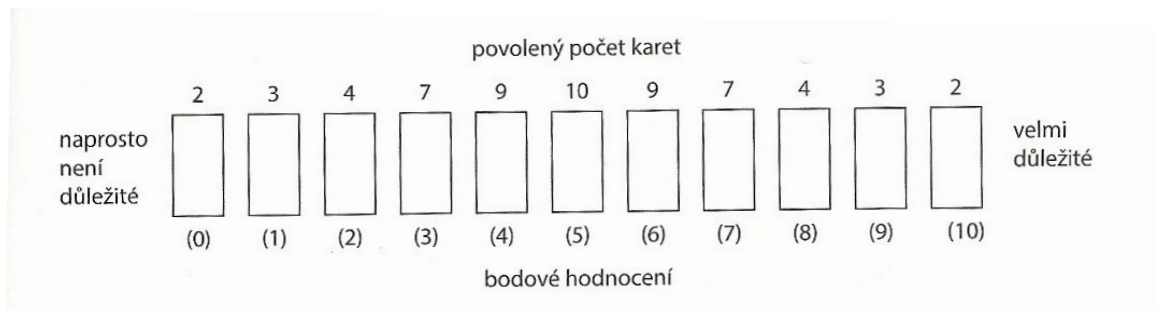
U poslední kategorie se zabýváme **potencionálními bariérami v oblasti sociální podpory**. Q- typy v této části jsou očíslovány od 48 do 60. U položek 48, 49, 51, 57 a 59 se opíráme o publikaci Bartoňové (2013). U výroku 52 jsme naopak čerpali od Květoňové (2007). Zbylé výroky jsou opět z vlastních zdrojů.

Ve druhé fázi se získávaly data pomocí vlastního dotazníkového šetření, přesněji webové aplikace, která je umístěna na adrese <http://bariery-vzdelani.8u.cz>. Jednotlivý text v českém jazyce byl doplněn o videa ve znakovém jazyce. Překlad byl proveden tlumočnicí ze Svazu neslyšících a nedoslýchavých osob. Tímto překladem byla odstraněna jedna z bariér, a to neporozumění psanému textu v českém jazyce, a dále tím bylo zajištěno maximální porozumění dotazníku.

Dotazník je rozdělen do tří částí. V první části se nachází úvodní slovo s přestavením a žádostí o účast na dotazníkovém šetření. Druhá část dotazníku je věnována popisu a samotnému q-třídění. Poslední část je věnována informačním otázkám.

Samotné q-třídění probíhá na základě rozdělení jednotlivých q-typů do 11 kategorií podle vnímané závažnosti bariéry, tyto q-typy byly obodovány od 0 do 10 bodů. V našem případě 0 značí, že respondent bariéru hodnotí jako nejméně závažnou, naopak 10 bodů značí závažnou bariéru ke vzdělávání. Do jednotlivých kategorií museli respondenti zařadit určitý počet q-typů. Tento postup se podle Chrásky (2016, s. 225) nazývá **kvazinormální distribuce**. Tato metoda staví na předem určené minimální hranici krajních hodnot a maxi-

mální hranici středové hodnoty. Pro představu předkládáme schéma kvazinormální distribuce dle Chrásky (2016, s. 225).

Obr. 1 Kvazinormální distribuce

Druhá část dotazníkového šetření se zaměřuje na zjištění dat potřebných k zodpovězení výzkumné otázky 1, 2 a 6.

Třetí část je složena ze tří otázek. První otázka zjišťuje věk respondenta, druhá otázka se ptá na pohlaví respondenta a třetí je orientovaná na zjištění stupně sluchového postižení. Všechny tři otázky jsou povinné a bez jejich vyplnění se respondent nedostane k dalšímu kroku. Třetí část zjišťuje data potřebná k zodpovězení otázek 3.4.5.

Ze získaných dat bylo zjištěno průměrné hodnocení jednotlivých Q-typů a vypočítaná směrodatná odchylka. Na základě průměrného hodnocení byly výsledky zaznamenány do tabulky, která byla podkladem pro vyhodnocení získaných dat. Jednotlivé Q-typy byly do tabulky zapsány v sestupném pořadí, na základě dosaženého průměrného hodnocení, tedy od nejzávažnější bariéry po tu nejméně závažnou. Směrodatná odchylka nám dává informace o tom, jak dalece se respondenti v hodnocení jednotlivých Q-typů shodují nebo naopak rozcházejí. Součástí tabulky jsou i doplňující informace o věku, stupni sluchového postižení a pohlaví.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V následující části si uvedeme výsledky výzkumu, pro lepší orientaci budou výsledky uvedeny v tabulkách. Stěžejní část výzkumného šetření byla zaměřená na rozdělení determinantů bariér ke vzdělávání sluchově postižených s použitím výzkumného nástroje Q-metodologie.

Při rozboru tabulky (Přílohy P3) můžeme zodpovědět dílčí výzkumnou otázku číslo 1, a to:

Jaké bariéry ke vzdělávání vnímají sluchově postižení jako nejzávažnější?

V následující tabulce je zobrazeno pět výroků s nejvyšším průměrným hodnocením. Jedná se tedy o bariéry ke vzdělávání, které sluchově postižení vnímají jako nejzávažnější.

Tab. 1 Nejvíce závažné bariéry ke vzdělávání

Pořadí	Q-typ	Průměrné hodnocení	Směrodatná odchylka
1.	50. Malá informovanost o kultuře neslyšících mezi slyšící populací	7,05	2,69
2.	54. Neochota zaměstnavatelů zaměstnávat sluchově postižené na vyšších pracovních pozicích	6,88	2,08
3.	40. Nedostatek neslyšících učitelů	6,83	2,62
4.	43. Nedostatečný počet tlumočnicků ve školách	6,22	2,26
5.	12. Neochota slyšících přizpůsobit styl komunikace sluchově postiženému	6,33	1,71

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že respondenti za nejzávažnější bariéry ke vzdělávání považují přístup majoritní společnosti k sluchově postiženým. Přesněji výroky 50, 54, 40, 43 a 12. Můžeme tedy uvést, že 3 z 5 výroků se týkají přístupu většinové společnosti ke sluchově postiženým. Další velmi významné bariéry se týkají nedostatku neslyšících učitelů a tlumočnicků na školách. Pokud se zaměříme na hodnocení pomocí směrodatné odchylky, která nám určuje odchylku od aritmetického průměru, zjistíme, že výrok č. 50 s nejvyšším aritmetickým průměrem získal také nejvyšší hodnotu směrodatné odchylky mezi pěti porovnávanými výroky. Přesněji se jedná o hodnotu 2.69. Tato hodnota nám dokazuje, že při hodnocení výroku č. 50 nepanovala mezi respondenty shoda. Tento stav může být způsoben odlišnými životními zkušenostmi a dalšími faktory, přesnější vysvětlení by mohlo být předmětem dalšího zkoumání. U výroku číslo 54 dosahuje směrodatná odchylka hodnoty 2,08. Tato hodnota nám stejně jako u výroku 50 dokazuje, že při hodnocení q-typu

panovala mezi respondenty velká míra variability. Obdobně dopadly i výroky č. 40 se směrodatnou odchylkou 2.62 a výrok č. 43 se směrodatnou odchylkou 2.26. Z pěti výroků s nejvyšším průměrným hodnocením dosahuje výrok č. 12 nejnižší hodnotu směrodatné odchylky, přesně 1.71. Můžeme tedy tvrdit, že při hodnocení výroku č. 12 panovala mezi respondenty nejvyšší shoda.

Při další analýze Přílohy P3 můžeme odpovědět na dílčí výzkumnou otázku číslo 2, a to:

Jaké bariéry ke vzdělávání vnímají sluchově postižení jako nejméně závažné?

V níže uvedené tabulce je zobrazeno pět výroků s nejnižším průměrným hodnocením. Jedná se tedy o bariéry ke vzdělávání, které sluchově postižení vnímají jako nejméně závažné.

Tab. 2 Nejméně závažné bariéry ke vzdělávání

Pořadí	Q-tyt	Průměrné hodnocení	Směrodatná odchylka
1.	14. Pomalost znakového jazyka	2,63	2,24
2.	51. Nízká podpora ze strany rodiny ke vzdělání	3,21	2,55
3.	20. Využívání Bilingválního způsobu komunikace při výuce	3,52	2,14
4.	16. Nízká úroveň logopedické péče	3,68	2,00
5.	25. Redukce učiva ve školách pro sluchově postižené oproti běžným školám	3,78	1,93

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že sluchově postižení jako nejméně závažnou bariéru považují výrok č. 14, tedy pomalost znakového jazyka, s průměrným hodnocením 2,63. Dalšími výroky s nejnižším dosaženým průměrným hodnocením jsou výroky č. 51, 20, 16 a 25. Jedná se o výroky z různých oblastí působnosti, nemůžeme tedy tvrdit, že sluchově postižení jednu z oblastí nepovažují za bariéru. Z hlediska směrodatné odchylky dosáhl nejvyšší hodnoty výrok č. 51 se směrodatnou odchylkou 2,55. Stejně jako u předchozího hodnocení i zde předpokládáme, že je tento stav způsoben odlišnými životními zkušenostmi. Nejvyšší míra shody panuje u výroku č. 25 se směrodatnou odchylkou 1,93.

Pro zodpovězení dílčích výzkumných otázek č. 3, 4, 5 jsme vytvořili následující tabulku. Při vytváření tabulky jsme nejprve vytvořili sdružené dvojice, které se mezi sebou navzájem porovnávaly. Mezi porovnávané dvojice patří muži a ženy, dále jsme sdružili respondenty do 17-ti let, kteří tvořili samostatnou skupinu a od 18-ti let. Mezi poslední dvě na-

vzájem porovnávané skupiny patřili neslyšící a respondenti s odlišnými vadami sluchu tzv. ostatní. V dalším kroku jsme vypočítali průměrné hodnocení tří kategorií jednotlivých skupin.

Tab. 3 Průměrné hodnocení sdružených skupin

	pohlaví		Věkové skupiny		Sluchové postižení	
	ženy	muži	do 17 let	18 a více let	ostatní	neslyšící
	Průměr	Průměr	Průměr	Průměr	Průměr	Průměr
Potenciální bariéry ve vzdělávání v oblasti komunikace	4,8	5,0	4,6	5,1	4,7	5,0
Potenciální bariéry v oblasti výuky	5,0	4,9	5,2	4,9	5,1	4,9
Potenciální bariéry v oblasti sociální podpory	5,3	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2

Při rozboru tabulky můžeme zodpovědět dílčí výzkumnou otázku č. 3, a to:

Liší se hodnocení bariér v závislosti na stupni sluchového postižení?

Z dat uvedených v tabulce č. 3 jasně vyplývá, že hodnocení bariér spadajících do jednotlivých kategorií se v závislosti na stupni sluchového postižení významně neliší. Můžeme tedy tvrdit, že se neliší hodnocení bariér v závislosti na stupni sluchového postižení. Pokud bychom však chtěli uvést, ve kterém ze tří hodnocených kategorií se názory nejvíce rozcházejí, jedná se o kategorii potenciálních bariér ve vzdělávání v oblasti komunikace. Domníváme se, že tento stav je způsoben povahou dvou zkoumaných skupin. Neslyšící respondenti mají obecně zhoršené komunikační dovednosti. Proto se také domníváme, že tuto kategorii bariér považují za větší překážku než respondenti s ostatními vadami sluchu. Přesnější posouzení důvodu rozptylu by se mohlo stát obsahem dalšího zkoumání.

Dalším bodem našeho výzkumu je zodpovězení dílčí výzkumné otázky č. 4. Potřebná data k zodpovězení nám dokládá tabulka č. 3

Je rozdílnost v hodnocení bariér mezi muži a ženami?

Při rozboru dat v tabulce č. 3 je patrné, že ani při hodnocení bariér není mezi muži a ženami významný statistický rozdíl. Můžeme tedy s určitostí tvrdit, že v hodnocení bariér není mezi muži a ženami rozdílnost. Ze tří hodnocených dvojic dosahuje hodnocení mužů a žen nejmenších rozdílů. Opět by se tento fakt mohl stát objektem dalšího zkoumání. Domní-

váme se však, že mezi faktory, které hodnocení ovlivnily, patří rovné podmínky ke vzdělávání a sociálnímu postavení pro muže i ženy.

Tabulka č. 3 nám poskytuje potřebná data i pro dílčí výzkumnou otázku č. 5, a to:

Liší se hodnocení bariér v závislosti na věku respondentů?

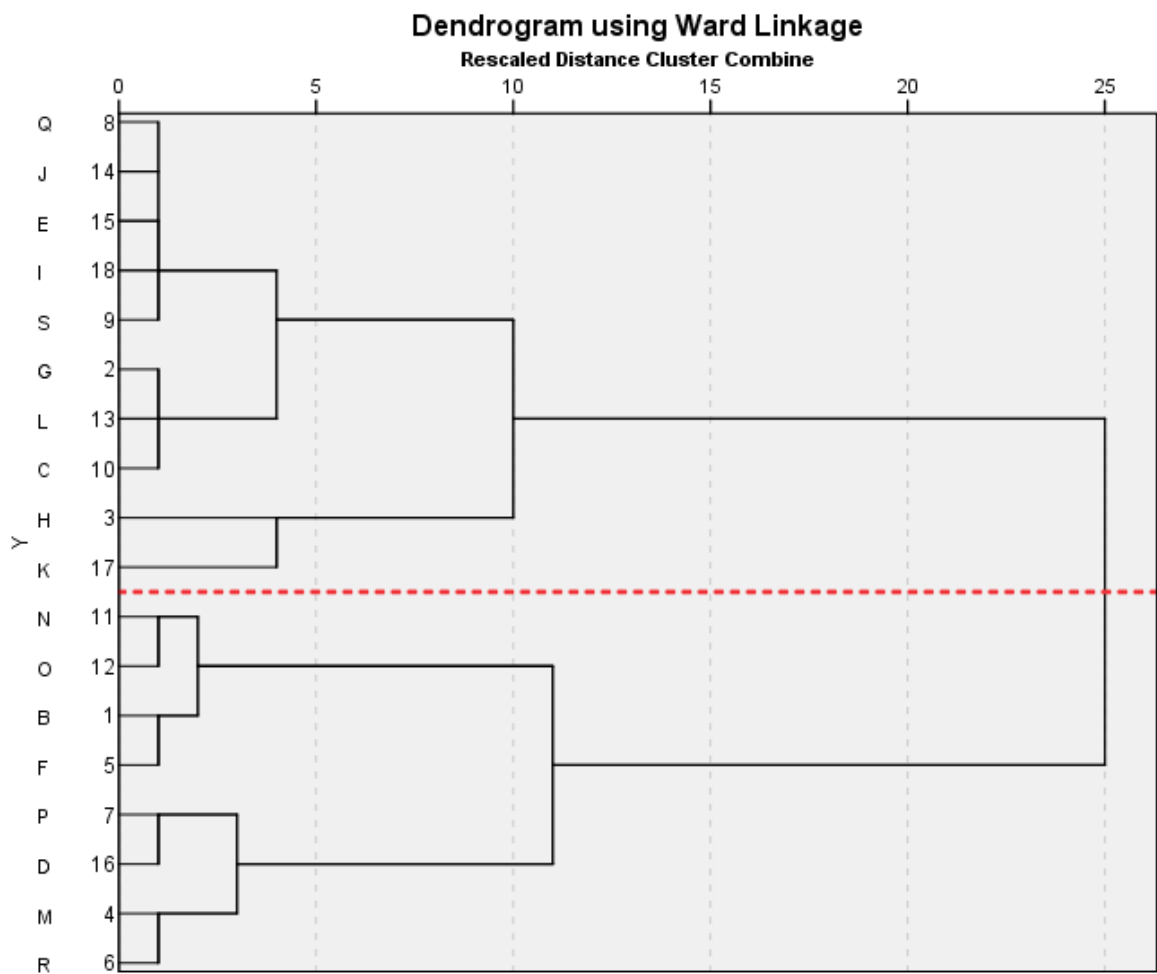
Jak data zobrazená v tabulce č. 3 ukazují, hodnocení jednotlivých kategorií se v závislosti na věku neliší. Největší rozptyl panuje u hodnocení bariér v oblasti komunikace. Zajímavým zjištěním se stal fakt, že respondenti do 17-ti let tuto kategorii považují za méně závažnou než respondenti od 18-ti let. Pro vysvětlení tohoto stavu by bylo potřeba dalšího zkoumání.

Následující tabulky nám poskytnou potřebná data pro zodpovězení výzkumné otázky č. 6:

Do jakých skupin lze respondenty na základě hodnocení dále dělit?

Pro zodpovězení výzkumné otázky č. 6 byla sestavena shluková analýza, která třídí jednotky analýzy na základě podobnosti ke skupinám tzv. trsům. Počet ani charakteristika trsů nejsou předem známy. (Chráska, 2016, s. 138)

Tato analýza byla realizována na základě celkových výsledků ve 3 oblastech bariér. Byla použita metoda hierarchického seskupování a Wardova metoda, která je v sociálních vědách doporučována. S její pomocí bylo možné postupně spojit jednotlivé respondenty do skupin, jak ukazuje graf tzv. dendrogram.

Obrázek č.2 Shluková analýza - Dendrogram

Dendrogram zobrazuje shlukovou analýzu 18 respondentů, kteří jsou na levé straně označení písmeny. Červená přerušovaná čára nám odděluje 2 skupiny, tzv. trsy, které se navzájem nejvíce liší. Skupina 1 je sestavena z respondentů Q, J, E, I, S, G, L, C, H, K s počtem 10 respondentů. Naproti tomu skupina 2 je složena z respondentů N, O, B, F, P, D, M a R s počtem 8 respondentů. Můžeme tedy tvrdit, že skupiny jsou téměř stejně velké.

Pro bližší přiblížení skupin 1 a 2 předkládáme tabulku č. 4

Tab. 4 Složení sdružených skupin

		Metoda oddělení	
		1	2
		Počet	Počet
pohlaví	ženy	3	4
	muži	5	6
Věkové skupiny	do 17 let	2	5
	18 a více let	6	5
sluchové postižení	těžce nedoslýchaví	1	3
	středně těžce nedoslýchaví	0	1
	slyšící	0	0
	neslyšící	6	6
Sluchové postižení	lehce nedoslýchaví	1	0
	ostatní	2	4
	neslyšící	6	6

Ve výše uvedené tabulce vidíme rozložení skupin z hlediska pohlaví, věku a sluchového postižení. Na pravé straně se pak nachází počty jednotlivých skupin. Při bližší analýze zjistíme, že ve skupině 2 je výrazně více respondentů do 17-ti let, přesně pět respondentů ve skupině 2 a dva respondenti ve skupině 1. Dalším rozdílem v rozložení skupin je vyšší počet tzv. ostatních na straně skupiny 2. Přesněji se jedná o čtyři respondenty ve skupině 2 a dva respondenty ve skupině 1. Obecně ale můžeme tvrdit, že se z hlediska nám známých informací od sebe skupina 1 a 2 výrazně neliší. S přihlédnutím na tento fakt jsme pojmenování skupin blíže nespecifikovali.

Pro porovnání hodnocení dvou skupin přikládáme tabulku č. 5

Tab. 5 Porovnání sdružených skupin

	Metoda oddělení	
	1	2
	Průměr	Průměr
Potenciální bariéry ve vzdělávání v oblasti komunikace	5,3	4,6
Potenciální bariéry v oblasti výuky	5,0	5,0
Potenciální bariéry v oblasti sociální podpory	4,6	5,7

Při analýze hodnocení skupiny 1 a 2 zjistíme, že bariéry ve vzdělávání v oblasti komunikace považuje za závažnější skupina 1, která dosahuje průměrného hodnocení 5,3, naopak skupina 2 dosahuje průměrného hodnocení 4,6. U hodnocení potenciálních bariér v oblasti výuky dosahuje hodnocení stejných hodnot. Tento fakt může být způsoben tím, že respondenti pocházejí ze stejné vzdělávací instituce a tak mají stejné zkušenosti v oblasti výuky. Při bližším zkoumání hodnocení bariér v oblasti sociální podpory zjistíme, že skupina 1 dosahuje průměrného hodnocení 4,6. Naproti tomu hodnocení skupiny 2 dosahuje hodnoty 5,7. Podstatným se stává zjištění, že pokud respondenti vnímají za závažnější bariéry v oblasti komunikace, tak zároveň vnímají méně závažné bariéry v oblasti sociální podpory a naopak. Domníváme se, že tento stav je způsoben těsnou provázaností mezi sociální podporou a komunikací a tedy že se tyto dvě kategorie vzájemně ovlivňují. Dalším významným faktem může být rozložení skupin, které se liší v oblasti věkové skupiny, kdy skupina 2 disponuje vyšším počtem respondentů do 17-ti let. Dále skupina 2 disponuje vyšším počtem respondentů přiřazených do skupiny ostatní. Pro bližší interpretaci by bylo potřeba dalšího zkoumání.

Na základě výsledků dílčích otázek a výsledků v tabulce (Příloha P3), odpovídáme na hlavní výzkumnou otázku, a to:

Jakou důležitost přiřadí sluchově postižení jednotlivým q-typům, existují rozdíly v hodnocení respondentů a do jakých skupin lze respondenty dále dělit?

Jak již bylo popsáno výše, jednotlivé Q-typy byly do tabulky vkládány sestupně na základě dosaženého průměrného hodnocení. (Viz. Příloha P3).

Dle vyhodnocení dílčí výzkumné otázky č. 1 jsme zjistili, že za nejzávažnější bariéru ve vzdělávání považují sluchově postižení q-typ číslo 50, a to malou informovanost o kultuře neslyšících mezi slyšící populací. Naopak za nejméně závažnou bariéru považují q-typ číslo 14 a to, pomalost znakového jazyka.

Při vyhodnocení výsledků uvedených v tabulce č. 3 jsme došli k závěru, že se významně neliší hodnocení respondentů v závislosti na stupni sluchového postižení. Tento výsledek pokládáme za překvapující, vzhledem k rozlišným jazykovým kompetencím v návaznosti na stupeň sluchového postižení.

Při dalším rozboru dat v tabulce č. 3 jsme dospěli k závěru, že při hodnocení bariér není mezi muži a ženami významný rozdíl. Tento fakt je možné vysvětlit stejnými podmínkami ve vzdělání, stejně tak stejným sociálním postavením obou pohlaví.

Hodnocení respondentů se významně neliší ani v závislosti na věku sluchově postižených. Zde by mohlo být vysvětlením, věkové rozmezí respondentů, které nedosahuje výrazného rozpětí. S jistotou můžeme tedy tvrdit, že neexistují rozdíly v hodnocení respondentů.

Při dalším výzkumu a hodnocení obrázku č. 2 a tabulek č. 4,5 jsme dospěli k názoru, že respondenty můžeme dále dělit do dvou skupin, které se v hodnocení nejvíce liší. Skupiny 1 a 2 jsou rovnoměrně rozděleny a složení skupin se liší jen o oblasti věku. Ve skupině 2 se nachází více respondentů do 17-ti let než ve skupině 1. Další rozlišností je vyšší počet tzv. ostatních ve skupině 2 než ve skupině 1. Obecně však můžeme tvrdit, že na základě nám známých informací se od sebe skupiny 1 a 2 výrazně neliší.

6.1 Shrnutí výsledků

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakou důležitost přikládají sluchově postižení jednotlivým q-typům. Mezi dílčí cíle patří identifikovat bariéry ke vzdělávání, které sluchově postižení považují za nejzávažnější a nejméně závažné. Dále určit, jestli existuje souvislost v hodnocení jednotlivých výroků v závislosti na stupni sluchového postižení, pohlaví a věku respondentů. Posledním dílčím výzkumným cílem bylo zjistit, do jakých skupin lze respondenty na základě hodnocení dále dělit. Výzkumu se zúčastnilo celkem 19 respondentů ve věkovém rozpětí 16 až 22 let, podle Jesenského (2000, s. 210-211) se jedná o období mladé dospělosti.

Pomocí Q-metodologie a vlastního dotazníkového šetření jsme určili, jakou důležitost přikládají sluchově postižení jednotlivým q-typům. Prostřednictvím výzkumu a na základě průměrného hodnocení bylo zjištěno, že za nejzávažnější bariéru ke vzdělávání považují sluchově postižení malou informovanost o kultuře neslyšících mezi slyšící populací. Tento výsledek poukazuje na směr vnímání sluchově postižených, které se orientuje na informovanost o této minoritě. Toto zjištění jsme mohli očekávat vzhledem k obecně malé informovanosti majoritní společnosti o sluchově postižených. Pravdou však je, že tento stav má majoritní společnost snahu změnit, jedná se však o komplexní a dlouhý proces. Naopak za nejméně závažnou bariéru ke vzdělávání považují pomalost znakového jazyka. Tento vý-

sledek dokazuje, že sluchově postižení považují znakový jazyk za plnohodnotný a plně funkční jazyk. Dalším výzkumným šetřením jsme určili, že neexistují významné rozdíly v závislosti na stupni sluchového postižení. Výsledky dále vyvrátily rozdílnost v hodnocení bariér mezi muži a ženami. V neposlední řadě jsme dokázali, že se neliší hodnocení bariér v závislosti na věku respondentů. Všechny tyto porovnávané skupiny se tedy podle nám známých údajů významně neliší. Pomocí shlukové analýzy jsme odpověděli na otázku, jestli lze respondenty dále dělit. Z výzkumu vyplynulo, že respondenty můžeme dělit na dvě skupiny, které se od sebe nejvíce liší, avšak z nám známých informací nelze zjistit, co respondenty v jednotlivých skupinách spojuje.

ZÁVĚR

V současné době nabývá celoživotní vzdělávání na čím dál větším významu. Tento stav je způsoben rychlým technologickým vývojem, kterému se musí společnost přizpůsobovat. Dalším rysem současného trhu práce je nedostatek kvalifikované pracovní síly, který zaměstnavatelé začali řešit zaměstnáváním seniorů a také lidí s postižením. Andragogika, a to hlavně ta speciální, hraje v tomto směru nezaměnitelnou roli, jakožto věda zabývající se celoživotním vzděláváním. Je nutné pochopit svět a bariéry sluchově postižených a poskytnout jim rovné podmínky ve vzdělávání.

Můžeme tvrdit, že výzkum je unikátní jednak zaměřením na sluchově postižené dospělé a také použitím výzkumné metody Q-metodologie, která není ve výzkumech obvyklá. Teoretická část bakalářské práce se snaží přiblížit svět sluchově postižených, a to přesně typy sluchového postižení, kompenzační pomůcky, tlumočnické služby a zásady komunikace s těmito jedinci. Převážná část je však věnována překážkám, možnostem a specifikám vzdělávání sluchově postižených.

V praktické části se opíráme o znalosti uvedeny v teoretické části. Data pro výzkumné šetření jsme získali pomocí vlastního dotazníku, který byl sestaven pomocí aplikace HtmlQ. Dotazník jsme doplnili o videa ve znakovém jazyce a upravili pro potřeby výzkumu. Prostřednictvím výzkumu jsme zjistili průměrné hodnocení jednotlivých q-typů. Pomocí shlukové analýzy jsme rozdělili respondenty na dvě skupiny, které se podle hodnocení q-typů nejvíce liší. V rámci praktické části jsme si stanovili šest výzkumných otázek, na které jsme pomocí zjištěných dat odpověděli.

Získaná data by mohla dále sloužit k dalším výzkumům, jak se během výzkumného šetření ukázalo. Zjišťování potažmo odstraňování bariér při vzdělávání sluchově postižených má velký potenciál v oblasti speciální andragogiky a může sloužit k zefektivnění vzdělávání této minority.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Specifika tlumočení pro neslyšící*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87218-33-4.
- [2] HANÁKOVÁ, Adéla, Miloň POTMĚŠIL, Vladimíra TYLŠAROVÁ a Eva URBANOVSKÁ. *Vzdělání pohledem žáka se zdravotním postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4924-1.
- [3] HANDLÍŘOVÁ, Petra, Dagmar SPALKOVÁ a Jan MASÁK. *Animace dospělí a seni-
oři*. Jablonec nad Nisou: Educa - vzdělávací centrum, 2015. Animace v cestovním
ruchu. ISBN 978-80-260-7627-8.
- [4] HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012.
ISBN 978-80-262-0084-0.
- [5] HOUDKOVÁ, Zuzana. Poruchy a vady sluchu. *Sluchové postižení u dětí: Komplexní
péče*. Praha: Triton, 2005, s. 18. ISBN 80-7254-623-6.
- [6] HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich
vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově
postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6.
- [7] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního vý-
zkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN
978-80-247-5326-3.
- [8] JESENSKÝ, Ján. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. Praha: Karolinum,
2000. ISBN 80-7184-823-9.
- [9] JURKOVIČOVÁ, Petra, ed. *Přístup k osobám se specifickými potřebami v zemích EU z
pohledu vzdělávání dospělých*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci,
2008. ISBN 978-80-244-2102-5.
- [10] KALEJA, Martin, ed. *Inkluzivní dimenze primárního a sekundárního vzdělávání ve
speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fa-
kulta, 2014. ISBN 978-80-7464-692-8.
- [11] KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Vyd. 2. Praha: Karoli-
num, 2002. ISBN 80-246-0329-2.

- [12] LANGER, Jiří. *Special education for the people with hearing impairment*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3749-1.
- [13] LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.
- [14] MACHOVÁ, Pavla. *Specifika cizojazyčného vzdělávání žáků se sluchovým postižením na střední škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-613-1.
- [15] MATĚJŮ, Petr, Jana STRAKOVÁ, Arnošt VESELÝ a Josef Basl, ed. *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-032-2.
- [16] MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5034-7.
- [17] NEUBAUER, Karel a Tereza SKÁKALOVÁ. *Poruchy komunikace u dospělých a stárnoucích osob*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-640-7.
- [18] PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- [19] PITNEROVÁ, Pavla. *Role komunikace v procesu integrace žáka se sluchovým postižením*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7596-2.
- [20] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.
- [21] RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-424-3.
- [22] SKÁKALOVÁ, Tereza. *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-628-5.
- [23] SKÁKALOVÁ, Tereza. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-098-6.

- [24] SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1733-3.
- [25] STRNADOVÁ, Věra. *Současné problémy české komunity neslyšících*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-85-899-45-0.
- [26] ŠÁMALOVÁ, Kateřina. *Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3469-2.
- [27] VÍTOVÁ, Jitka. *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-424-3.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj. A jiné/jiná

ČR Česká republika

tzv. Tak zvaný

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Kvazinormální distribuce.....	37
Obr. 2 Shluková analýza – Dendrogram.....	42

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Nejvíce závažné bariéry ke vzdělávání.....	38
Tab. 2 Nejméně závažné bariéry ke vzdělávání.....	39
Tab. 3 Průměrné hodnocení sdružených skupin.....	40
Tab. 4 Složení sdružených skupin.....	43
Tab. 5 Porovnání sdružených skupin.....	43

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: Úvahy

Příloha P2: Dotazník

Příloha P3: Výsledky hodnocení Q-typů

PŘÍLOHA P I: ÚVAHY

Úvod

Věk: 16 let

Pohlaví: žena

Stupeň: Kl

-Chodila jsem do slyšící školy a měla jsem u sebe asistentku, která mi pomáhá vysvětlit čemu nerozumím např. větami učitelu,... a měla jsem jako malá hroznej problém s češtinou , neuměla jsem skloňovat atd. Neměla jsem slovní zásobu, tak moje asistentka a učitelé mi pomáhali s češtinou abych ji zlepšila. Chodila jsem na doučování s asistentkou. Takže ve základní škole jsem zlepšila češtinu díky mé učitelce a asistentce. Jinak velkej problém jsem ve škole neměla, jenom někdy byl malinkej problém porozumění s učitelem např: o hodině,...

Bylo by dobré kdyby i slyšící učitelé uměli znakový jazyk. Jinak pokud je někdo sluchově postižený ve slyšící škole, tak by musela být povinné mít tlumočnicka nebo asistenta aby tu školu zvládal bez problému. U nás ve škole máme tlumočnicka protože máme některé slyšící učitelé a neumějí znakový jazyk tak dobře jako my tak je povinné mít tlumočnicka za což jsem ráda. A co bych byla radši aby slyšící učitelé uměli znakový jazyk tak dobře jako my. A nepotřebovali mít tlumočnicka.

Jsem dospělá

Věk: 20

Jsem žena

Jsem neslyšící ale mám kochleární implantát. Chodila jsem základní školu 2003-2014. Naučila jsem logopedie ale pořád špatný hlas. Používám znakový jazyk. Pořád neumím gramatiku. Protože učitelka naučila špatná mě, ale umím zvládnout všech něco. Ukončila jsem základní škola od 2014. Chodila jsem Střední školu pro sluchově v Praze 2014-2016. Odbor kuchařka čistka. Některá učitelka naučila špatná mě. Protože pořád nerozuměla, sem mluvit učitelka bez tlumočnicka obyčejnou. Už jsem spokojená. Ukončila jsem z Prahy 2016 a přestoupila do Brna na IT. Má vyhodit tlumočnicka, všech rozuměla jsem tlumočnicka. Už jsem moc spokojená v Brně za dva roky budu dělat maturitu.

Věk: 16 let

Pohlaví: muž

Stupeň sluchového postižení: neslyšící

1. Část: překážky ve škole i které jsem zvládl

1 třída až 4 třída měl jsem utrpení, protože jsem jediný neslyšící a ostatní je nedoslýchavý a slyší tak jsem byl trapil a neslyšící a ani alespoň jeden učitelka chtěl jsem odjet jinou školu zástupce ředitel mě drží, protože měl jsem dobrý a chytrý, pak moje máma přemýšlela, tak měla výbuch šla do mého ředitelka škola, moje máma bez klepala a přímo hned otevřela dveře, a žádala aby měl nový učitelka neslyší a umí znakový jazyk. Do 5 třída do 10 třída měl jsem spokojený.

2. Část: nápady, jak to zlepšit vzdělání pro neslyšící

Chci aby každé učitelky aby uměli znakový jazyk

Úvod

Věk :

Pohlaví:

SP: Neslyšící

1. Část – Když jsem byl malý vždy problém komunikací se slyšícími, ale chodil jsem na základní škole tam bylo více učitelův odezírání i mluví, ale ví něco základní znakového jazyka
2. Snad že budoucnost pro školy, chtěl bych že ředitel je neslyšící, Ještě doufám se že bude lepší techniku pro neslyšící

Úvod

Věk: 19

Pohlaví: žena

1. Moje dětství bylo problém komunikovat se slyšícími. Pak sem jsem přistěhovala do Brna kvůli škole aby jsem byla spokojená, protože mají tlumočnice.
2. Chci aby někdo tlumočnicka zlepši naučit znakového jazyka jako 100%.

Jmenuji se Jiří Pavlík, je mi 17 a jsem muž. Jsem neslyšící. Měl jsem ve škole problém, hlavně komunikace s učiteli je problémová protože někteří učitelé neuměli znakový jazyk a bez tlumočnice je to už horší. Někteří učitelé uměli znakový jazyk, ale pomalu chápali, co jsme řekli. Myslím, že škola pro sluchově postižené by měla povinné přítomnost tlumočnice u slyšící učitelů.

Můj pohled na školství u sluchově postižený je hrozný, protože škola pro sluchově postižené učí méně informací než u běžných škol. Myslím, že by bylo lepší kdyby učili nás jako u běžné školy, ale s inkluzí nesouhlasím.

Hlavní problém je komunikace, takže by bylo super, kdybychom měl u každé hodině tlumočnice. Taký potřebujeme víc tlumočnicí. Máme jen jednu a to nestačí

Věk: 17

Pohlaví: muž

Sluchové postižení: kochleární implantát, nedoslýchavý

1. Část

Jsem byl základní škole problém znakovou komunikační jsem trochu nerozuměl ale zvládl jsem se zlepšit. Bylo neslyšících a neměl tlumočnick ve škole ale jenom učitelka. A měl problém staré kochleár nerozuměl mluvit.

2. Část

+ už umím oboje znakovou a mluvení, nový kochleár už lepší než starý. Nový mám 4 program a zvuk

- Vždycky občas opakovat mluvit a nepoznám nové znak a i staré, zlepšil jsem poslouchat i znak

Věk: 17

Pohlaví: Ž

Sluchové postižení: Neslyšící

Vůbec jsem neměla problémy ve škole dobře učím od základce do nyní v střední škole. Chodila jsem na střední školu v Bratislavě, ale nebyla jsem spokojena. Chtěla jsem chodit na střední školu v Brně a přijímali mě. Zvládla jsem si udělat zkoušku přestup na 2. IN.

Líbí se mi střednou školu pro neslyšící v Brně, ale malo byt neslyšící naučil komunikovat se slyšícími. Slyšící učí znakový jazyk ve škole, ale neslyšící nic nemají logopediu ve škole. Můj návrh, aby neslyšící měli logopediu v střední škole. Chodila jsem na základnu školu a měli logopediu.

Věk: 16

Pohlaví: muž

Sluchové postižení: Neslyšící

Dříve jsem chodil základní školu pro sluchově postižení v Plzni. Vzdělávání a jiné předměty učil výborně, ale učitelka neovládala znakový jazyk. A jedna učitelka, které učila matematika a mě pořád vysvětlil a opakování počítat pro budoucnost. A ZŠ chci být změnit aby všichni učitelka umí znakový jazyk nebo také může být slyšící a s tlumočnicka. A zbytky aktivní a vzdělání bylo výborné. Také některé jiné školy pro sluchově postižení v ČR potřebuje více tlumočnicka a také potřebuje víc oborů pro SŠ.

Překážky ve vzdělání

Moje jméno je Robert Sokola, je mi 18 let a mám vrozenou těžkou nedoslýchavost, kterou si kompenzuji sluchadly. Vzhledem k tomu, že pocházím z bilingvární rodiny, jsem to nikdy s komunikací neměl jednoduché. Oba mí rodiče ovládají český znakový jazyk, přičemž má matka byla neslyšící a otec, stejně jako já, těžce nedoslýchavý.

Byl jsem začleněn do základní školy logopedické v Brně na Veslařské, protože mí rodiče si přáli, abych ovládal více jazyků, v tomto případě český jazyk a český znakový jazyk. Vzhledem k tomu, že každý jazyk se sebou nese odlišnou kulturu zvyklosti, cvičil jsem se poměrně dlouho, abych se takovým změnám přizpůsobil. Např: neslyšící mají spíše specifický typ humoru, nechápou sarkasmus nebo ironii a jednají vždy otevřeně a upřímně.

Problém na základní škole nastával hlavně se českým jazykem, jelikož jsem vyrůstal v bilingválním prostředí. Ale komunikační nebo sociální problémy jsem nikdy neměl, ať už ve škole, v práci, ve volném čase nebo jinde. Obvykle mi byli velice vstřícní a pomáhali mi.

Momentálně mě vůbec nenapadá žádný způsob jak zlepšit výchovu nebo začlenění neslyšících do výuky. Pozitiva jsou jasná, je zde velice specifický přístup, ochota zopakovat probrané materiály, výuku ve čzja samozřejmě malá komunita neslyšících. Naopak za negativní beru to, že ve škole pro sluchově postižené bere jako něco miň, když to má stejnou úroveň jako ostatní školy. Ačkoliv je tu vstřícnost velká stále je to podvědomí o takové komunitě minimální.

Nápady na zlepšení výuky nebo nástroje tomu dopomáhají bohužel nemám, výuka je kvalitní i tak.

Věk: 18

Pohlaví: žena

SP: Neslyšící

Naša základní škola bylo jsem hodně spokojená ale zřejmě učitelky nebyli dobře vědět znakový jazyk. Podla mne že nemám problém komunikovat s učitelkou.

A potom jsem počula že středná škola mají dobře podmenky, preto jsem vybrala školu v Brně. Na konci trochu nelíbím tu školu, proto jsem nezvyklá v Česku.

Můj názor že třeba víc tlumočnick vid' jeden školu a jeden tlumočnick ne! Preto jeden tlumočnick nestíhá všechno výuky z třídy. Kvůli ostatné žák a žáčka hodné potrebovali proto tak.

Věk: 21

Pohlaví: muž

Stupeň postižení: Neslyšící

Byl jsem malý neumím mluvit a učitelka taky neumí znakový jazyk. Proto byl jsem chodit kurz mluvit. Každý týden chodit trenovat mluvit, ale byl jsem problém písmeno mluvit K i R, protože byl jsem špatně mluvit. Další už trochu lepší mluvit ale stejně neumím R.

2 Část

(+)

Chci aby lepší učitelka pro neslyšící. Ještě můžeme učitelka slyšící ale musí s tlumočnickem.

(-)

Nemám, takže nič

Věk: 21

Pohlaví: Muž

Stupeň postižení: Neslyšící

1. Část

Jsem byl chodím na základní školu u Drotárskej 11 Bratislava. Byl jsem nelíbilo se mi když učitelka a učitel neumí znakový jazyk. Pořád jsme musíme víc mluvíli. Je to tam vůbec nebylo tlumočník.

2. Část

Můj návrh aby chci učitel a učitelka jsou neslyšící. Kdyby učitelka neslyšící jsem spokojený. Kvůli jsem neslyšící, potřebuji víc komunikaci. A negativní vůbec neznám.

Věk: 17

Pohlaví: M

Sluchové postižení: neslyšící

1. Část

Jaké jsem měl ve škole problémy: Jsem neměl problémy ve škole, ale zvládl jsem je když učitelka uměla ukázat znaku. Znakový jazyk

2. Část

Školy pro neslyšící + - : Líbím se mi ve škole mají všechno bezpečnosti, tlumočnice, neslyšících učitelka, protože lehké schopnosti.

Nelíbím se nový ředitel, změna zákon, minulý rok lepší než teď

Věk: 22

Pohlaví: žena

Sp: jsem úplná neslyšící

Moje názor:

Já nemám problém český jazyk, ale větu problém mám. Pišu občas špatný, ale to není těžké, musím zvládnout psát aby mě měli dobře rozuměli, když jsem byla základní škola učili těžké jako stejné střední škole. Pak základní škola mě úkol číst, psát aby dobře píšu. Moje úplně slyší, občas nerozumí mě větu, musím znovu psát pěkného větu. Moje přání chci aby mě naučili dobře větu, mohla pracovat. Nejvíc mě problém český jazyk větu. Tak všechno.

Jmenuji se Alice Procházková. Je mi 17 let a jsem neslyšící. Neměla jsem problém v základní škole. Teď střední škola zase nemám, protože tady má výhodu když má tlumočnice.

Chci více osoby i tlumočníci, tlumočnice by mohly více hodiny s námi. Protože tady nás je málo. Chodila jsem pro sluchově do Ostravy.

- Teď chodím do Brna – informační technologie. Jsem v 2. Ročníku a jsem moc spokojená.

Věk: 17

Pohlaví: Muž

Sluch. Post. : neslyšící

Zatím jsem neměl ve škole problémy. Zvládl jsem je, když měly znakový jazyk i taky má tlumočnice. Lze komunikace bez problémů.

Přál bych, nastoupila by ta nová paní tlumočnice, protože máme jen 1.

U nás ve škole máme staré počítači, chceme nově počítači. Letos nastoupil nový ředitel, uvidíme co dál. Jestli naše škola bude zlepšit.

Naše škola je malá, ale je pohoda. Nelíbí se mi, když ve škole nemá svoje jídelny, taky nemá automat na jídlo a pití.

Věk: 17

Pohlaví: ženská

Sluch. Post: neslyšící

Základní škola byla začíná 1. Třída jsem neslyšící spolužák. Až 10 třída konec. Potom střední škola byla jsem se podívala. Chci tam v Gelnerka. Začíná 1IN. Spolužák neslyšící. Až teď jsem 2. IN spolužák neslyšící. Až další

1. Jsem neměla nic problémy. Základní škola byla jsem začíná 1-10 konec. Potom střední škola začíná 1-2 další, ale nečítá konce kvůli další 3-4 to konec.
2. Neslyšící učí znakový jazyk jako nový jazyk

Věk: 17

Pohlaví: muž

Stupeň sluch. postižení: neslyšící

1. Část: překážky ve škole, které jsem zvládl

Učitelka chemie, ale vůbec nerozuměl. To byl 8. třída. Potom učitelka těhotná. Výměna učitelka byla lepší učil a učitelka byla hodná. Byl hodně psal do sešitu. Už 9. třída byl není dobrý český jazyk. Taký matematika. Potom snažím učil český jazyk a matematika. Potom lepší.

2 část: nápady, jak to zlepšit vzdělání pro neslyšící + a –

+ Když učitel/ka neuměl znakový jazyk, je povinný tlumočnick.

-Nelíbil hodně test, např. 1 měsíc 10* test.

Není dobrý vaří oběd.

Vůbec pojedeme do hory

Je mi 28 let a pracuji jako sociální pracovníce, jsem slyšící. Ve své práci se zaměřuji na poskytování rad a informací osobám se sluchovým postižením. Tuto práci vykonávám již tři roky a můžu říct, že mě baví se sluchově postiženými pracovat, protože se od nich člověk může mnoho naučit. Ale když se vrátím zpět k tématu překážek ve vzdělání, tak obecně za nejzávažnější považuji neznalost a často neochotu slyšících se sluchově postiženým přizpůsobit. Obecné informace společnost o sluchově postižených má, často je však neumí v praxi správně užít. Z toho plyne mnoho překážek jako například problémy při odezírání, kdy slyšící se buď nesnaží vůbec, nebo naopak mnoho, čímž odezírání znesnadňují ještě víc. Slyšící často nemají ani zdání o tom jak je odezírání náročná disciplína. Já osobně se nejčastěji setkávám s dospělými jedinci a pro ty je velkou překážkou nalezení dobře placené práce. Mnoho mých klientů touží po nalezení kvalifikované práce, musejí však často konkurovat slyšícím zájemcům. Problém nastává často už při hledání, u některých inzerátů je přiloženo jen telefonní číslo což je pro sluchově postižené dost demotivující. V zaměstnání se naopak často stává, že je nevyhovující systém vzdělávání zaměstnanců. Například jedna má klientka v práci několikrát do roka školení přes počítač pomocí vzdělávacích videí bez přesného slovního popisu. Často jim také na pracovišti chybí základní kompenzační pomůcky, jako jsou světelné zvonky. Důvodem mohou být počáteční vstupní náklady. Co musím naopak pochválit je rozvíjející se struktura podpůrných kurzů. Oproti minulým rokům se jejich počet zvedá a však v oblasti rekvalifikací nebo kurzů pro rodinné příslušníky sluchově postižených se má stále co zlepšovat. Sluchově postiženým a nejen těm by se žilo mnohem kvalitněji, kdyby k sobě byli lidé tolerantní a to je možná i moje rada na zlepšení. Většina technických překážek se dá odstranit, někde pomůže tlumočník jinde kompenzační pomůcka, ale netolerance lidí se odstraňuje velmi těžce

6	Neschopnost mluvit nahlas
7	Neschopnost psaní dlouhých textů
8	Nezačlenění se do kolektivu slyšících
9	Překážky při odezírání způsobené špatným osvětlením
10	Překážky při odezírání způsobené rychlým tempem řeči
11	Problémy s porozuměním neznámým lidem
12	Neochota slyšících přizpůsobit styl komunikace sluchově postiženému
13	Malá slovní zásoba znakového jazyka
14	Pomalost znakového jazyka
15	Náročnost porozumění kontextu při odezírání
16	Nízká úroveň logopedické péče
17	Nízká úroveň tlumočnických služeb
18	Menší slovní zásoba v mluveném projevu v porovnání se slyšícími
19	Strach komunikovat se slyšícími
II.	Potenciální bariéry v oblasti výuky
20	Využívání Bilingválního způsobu komunikace při výuce
21	Využívání simultánní komunikace pro komunikaci při
22	Využití orální metody výuky
23	Využívání totální komunikace pro komunikaci při výuce
24	Nedostatečné zaměření na čtení a psaní českého jazyka v hodinách
25	Redukce učiva ve školách pro sluchově postižené oproti běžným školám
26	Omezený výběr mimoškolních aktivit pro sluchově postižené
27	Neschopnost poslouchat audioknihy
28	Omezený počet kurzů pro doplňující vzdělání
29	Nedostatečná znalost znakového jazyka učitele

30	Nedostatek kvalitních učebnic pro sluchově postižené
31	Nízká úroveň výuky českého znakového jazyka
32	Omezený výběr vzdělávacích filmů ve znakovém jazyce
33	Neschopnost sledovat vzdělávací
34	Nedostatek speciálních pomůcek pro neslyšící ve školách
35	Nevyhovující speciální pomůcky pro neslyšící ve školách
36	Nemotivující přístup učitelů k dalšímu vzdělávání
37	Nedostatečné porozumění učiteli při výuce
38	Rychlé tempo výuky na středních školách
39	Nepřizpůsobení tempa výuky na vysokých školách pro sluchově postižené
40	Nedostatek neslyšících učitelů
41	Zařazení sluchově postižených do běžných škol
42	Nedostatečná účast tlumočnicka ve výuce
43	Nedostatečný počet tlumočnicků ve školách
44	Omezený výběr základních škol pro sluchově postižené
45	Omezený výběr oborů středních škol pro sluchově postižené
46	Omezený výběr oborů vysokých škol pro sluchově postižené
47	Dojíždění do místa působení středních nebo vysokých škol
III.	Potenciální bariéry v oblasti sociální podpory
48	Omezený výběr pracovních míst pro sluchově postižené
49	Velká konkurence na trhu práce ze strany slyšících
50	Malá informovanost o kultuře neslyšících mezi slyšící populací
51	Nízká podpora ze strany rodiny ke vzdělání
52	Nedostatečná podpora ze strany státu v oblasti vzdělávání sluchově
53	Vysoká cena kompenzačních pomůcek pro sluchově postižené

54	Neochota zaměstnavatelů zaměstnávat sluchově postižené na vyšších pracovních pozicích
55	Nedostatek organizací podporujících sluchově postižené
56	Finanční zátěž studia mimo místo bydliště
57	Neochota vysokých škol podporovat sluchově postižené
58	Omezený výběr rekvalifikačních kurzů pro sluchově postižené
59	Nedostatek finančně podporovaných pracovních míst pro sluchově postižené
60	Neexistující bezplatné kurzy komunikačních systémů pro rodiče sluchově postižených

Krok 2 ze 2

Ve druhé části prosím odpovězte na otázky.

Věk

Prosím, vyplňte svůj věk.

.....

Pohlaví

Prosím, zvolte své pohlaví.

- Žena
- Muž

Stupeň postižení

Prosím, zvolte stupeň postižení

- Prosím, zvolte svůj stupeň postižení.
- Slyšící
- Lehká nedoslýchavost
- Středně těžká nedoslýchavost
- Těžká nedoslýchavost
- Praktická hluchota

- Úplná hluchota

PŘÍLOHA P3: VÝSLEDKY HODNOCENÍ Q-TYPŮ

Q-typ	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	∅	SM
Věk	22	17	19	19	19	21	21	17	16	17	16	21	17	17	18	18	19	18		
Pohlaví	Muž	Žena	Muž	žena	žena	žena	Muž	Muž	Muž	žena	Muž	Muž	Žena	Muž	Žena	Muž	Muž	Muž		
SP	LN	N	TN	TN	N	N	N	TN	STN	TN	N	N	N	N	N	N	N	N		
50	9	10	5	10	2	7	3	5	10	3	9	5	7	7	8	10	7	10	7,056	2,69
54	8	6	8	9	7	5	7	10	9	5	10	6	6	7	4	2	7	8	6,889	2,08
40	10	8	9	5	4	5	8	3	2	7	4	10	9	10	5	10	7	7	6,833	2,62
43	9	7	2	6	6	4	6	3	2	7	8	10	6	7	9	7	6	7	6,222	2,26
12	7	4	8	9	7	6	6	4	5	10	5	6	6	8	7	4	5	7	6,333	1,71
29	6	7	3	4	9	4	5	7	7	3	8	9	9	6	5	2	8	7	6,056	2,21
5	8	2	6	4	4	9	8	8	2	5	7	3	8	4	7	9	7	9	6,111	2,42
42	7	6	0	8	1	5	3	5	4	8	6	9	10	6	10	7	6	5	5,889	2,74
8	10	6	6	4	5	3	7	6	0	5	6	7	5	9	6	7	9	6	5,944	2,29
46	6	6	4	4	6	2	9	8	7	7	9	9	7	8	5	7	3	6	6,278	2,05
15	7	6	10	7	2	9	3	5	4	5	6	8	5	4	5	3	8	8	5,833	2,23
45	4	7	3	7	9	5	6	5	3	9	6	7	7	5	3	7	6	6	5,833	1,82
49	9	10	9	5	4	5	9	4	5	7	6	5	4	3	4	8	3	4	5,778	2,29
44	2	5	5	3	9	9	2	9	5	9	4	6	7	5	5	9	6	6	5,889	2,37
32	6	3	5	5	8	6	2	7	6	8	7	5	8	5	4	5	4	7	5,611	1,72
48	6	6	7	3	7	8	8	1	7	8	4	6	4	5	6	5	6	5	5,667	1,85
4	3	9	4	2	3	0	1	3	9	3	5	8	10	9	7	9	8	2	5,278	3,3
10	5	4	6	9	3	10	6	6	4	7	8	4	3	7	4	4	5	3	5,444	2,09
19	7	8	3	3	5	4	3	0	6	1	5	7	9	9	10	3	10	1	5,222	3,19
52	1	7	5	7	6	7	10	8	8	10	6	2	4	3	4	5	4	3	5,556	2,57
11	4	5	6	10	5	10	5	2	5	4	3	7	5	4	9	2	2	6	5,222	2,49
56	5	4	6	5	4	4	10	5	6	6	7	3	1	6	6	8	4	8	5,444	2,06
2	8	8	5	0	4	6	4	7	7	3	5	6	8	5	2	4	5	5	5,111	2,14
59	6	5	7	4	6	3	5	7	4	6	5	5	5	3	4	3	5	9	5,111	1,57
24	4	5	4	2	0	7	5	4	5	5	0	5	5	7	9	5	10	9	5,056	2,73
39	5	4	1	6	5	6	5	8	7	6	6	4	6	5	5	6	5	3	5,167	1,54
18	5	6	7	5	8	3	5	5	3	4	5	6	3	2	5	8	6	7	5,167	1,72
27	7	2	10	7	5	1	7	10	4	7	9	1	3	5	5	2	6	6	5,389	2,83
37	4	6	4	6	7	3	7	2	1	4	1	8	7	10	7	5	2	6	5	2,54
47	5	5	9	5	5	2	7	3	7	9	3	4	7	6	3	7	3	4	5,222	2,1
7	3	8	4	6	3	6	5	4	3	0	7	5	2	6	6	6	9	6	4,944	2,21
60	3	7	4	4	6	5	6	1	6	2	4	7	6	6	8	7	4	5	5,056	1,86
31	8	3	4	8	7	4	2	6	6	2	7	7	2	1	1	5	5	8	4,778	2,49
58	6	6	0	6	4	7	7	6	2	6	7	2	4	6	6	6	4	4	4,944	1,98
36	5	9	8	5	6	7	4	6	3	6	5	5	6	5	1	1	3	0	4,722	2,4
41	6	5	7	6	7	3	4	5	7	4	3	3	6	4	7	6	0	4	4,833	1,89
53	4	5	6	5	8	6	6	4	0	6	5	4	4	4	8	5	4	4	4,889	1,78
35	5	3	3	2	3	8	9	9	5	4	2	3	5	6	4	4	2	7	4,667	2,3

3	5	7	6	5	5	6	4	4	1	2	2	4	4	4	6	3	7	4	4,389	1,69
17	1	3	7	1	8	7	4	5	9	4	5	3	0	4	6	6	6	4	4,611	2,45
28	5	5	2	4	6	4	5	6	6	7	6	6	5	2	1	6	7	2	4,722	1,84
26	0	1	1	6	4	7	6	4	4	6	3	6	8	5	5	6	8	5	4,722	2,3
30	7	7	7	1	3	4	1	7	4	4	4	4	6	6	2	6	4	6	4,611	2
34	4	4	5	5	3	5	7	7	8	8	3	4	3	4	0	5	1	4	4,444	2,15
1	3	1	2	1	10	3	0	5	8	5	10	2	4	3	6	1	9	10	4,611	3,45
21	5	4	4	6	5	4	6	5	6	5	3	4	5	1	3	4	3	5	4,333	1,28
57	3	3	3	4	2	6	8	6	5	6	4	6	3	3	4	6	2	3	4,278	1,71
9	3	0	8	8	5	2	3	7	4	3	7	5	4	3	3	3	5	4	4,278	2,14
6	4	4	4	7	10	1	0	2	5	1	1	7	5	7	8	4	3	3	4,222	2,76
13	3	9	6	0	0	5	1	4	6	2	4	5	6	5	7	4	1	3	3,944	2,48
33	4	5	3	3	2	3	6	2	5	6	2	4	7	8	3	3	6	2	4,111	1,88
38	2	3	5	3	1	8	4	6	10	3	1	1	1	8	7	3	3	1	3,889	2,83
55	1	2	2	3	3	6	4	9	7	5	4	5	4	2	4	0	5	5	3,944	2,18
23	7	4	5	7	6	1	4	1	3	4	5	3	3	4	5	0	7	3	4	2,06
22	6	3	1	6	4	4	2	0	5	4	6	0	2	2	6	5	5	5	3,667	2,06
25	4	5	5	2	5	2	5	3	4	5	3	2	2	7	3	8	1	1	3,722	1,96
16	2	2	7	3	7	2	5	6	6	3	4	3	0	1	2	4	5	5	3,722	2,05
20	6	1	5	8	6	5	3	4	3	5	2	1	5	3	0	1	2	5	3,611	2,17
51	0	4	3	7	4	8	3	3	1	1	8	0	3	0	3	5	4	0	3,167	2,62
14	2	0	6	4	1	5	4	3	3	0	0	8	1	0	2	4	4	2	2,722	2,27

